

20966

SECRET

23

શરીરની આરોગ્યતા સાચવવા અને ઉદારીપણુ તાળવા માટે શું વાંચશો ?

આપણી આજીવન કૃપરથી ઉતરી ઘણપર જ, ગામડાનો ખેડૂન, -
બર આજી દુધ ચોખા જમ્યો, વિદ્વાન છતે કે ધનવાન, પુનર્જન
કે પશ્ચાત્તપ ઈશ્વરમાં સળ, હમ બી જમદાર તમ બી જમાદાર,
મામા પતિને માથે ચોટલીકે માટે દિંદુલે, કાના કુંભારની માટલી
વગર ચાલસે નહી, વગડે વગડે ફારમતી અને ગામમાં એનું એ
બે થડી ગ્યાનંદ આપનારા ચઢિદ પ્રણીતોથી ભરપુર.
આર્ય પોખળા કીમત પોસ્ટેજ સાથે અઠ આનાની ટીકોટો ખીંકવી

કળીભુમની ફેરાનખાઈમાં શું વાંચશો ?

પતિવ્રતા શોધતાં, ગુણીકા ચીલતાં,
કુંવારકા જળ લાવતાં, ગુણીકા જાટતાં,
બગીચો ફળતાં, સ્વાદા. સ્વાદા.

હેમ શેકની હેલાઈમાં રાજ્યએ કુંવરી પરચાવી, પતિને મહીને
સવાસોનો ખગાર તેથી રસોઈ કરનાર રસોયણુ. કામ કરનાર નોકર,
પતિ સાથે જમતી, ફેરીવાળા પાસેથી નવું નવું ખરોદતી ને ફેનસી
નૌવેસો વાંચતી ખીલું કાંઈ કામ ન કરતી. રસીક ચાર પ્રણીતોથી
ભરપુર છતાં કીમત પોસ્ટ સાથે તથા આનાની ટીકોટો ખીંકવી.

વૈદ સોમચંદ જેઠાલાલ.

અમદાવાદ.

કે. દાળની પોળમાં ખારાકુવાની પો. ન.

આ આયુર્વેદ આપધાનમાં ફરકે રાગોની દવાઓ મળે છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૬૮૮- વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રાષ્ટ્રીય સાહિત્ય

વિષય ૬-૧૨

અરબો અને વાર્તા સાથે

સત્યવાન સાવિત્રી.

સિદ્ધરાજ અને જસમા ઓડણનો સંવાદ.

III

રેવી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર/16

1923 વૈધ સોમયંદ જેઠાલાલ. 1923
૧. દાળની પોળમાં ખારાકુવાની પોળ—અમદાવાદ.

સર્વ હક્ક સ્વ.ધીન રાખ્યા છે.

161

આવૃત્તિ ૨ છ. પ્રત ૨૦૦૦.

સંવત ૧૯૭૯.

સને ૧૯૨૩.

શ્રી જૈન વિદ્યા વિજય પ્રીન્સિપ પ્રેસમાં શા. વાડીલાલ
નામાલાલે છાપી રીપ્રીન્ટિંગના પુલ નીચે—અમદાવાદ.

નં ૧૧૬

કીંમત ૩.૦-૫-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ પ્રમુખતાવાન સાવિત્રી.
અમદાવાદ —૧૯૨૬—
ગુજરાતી ડૉપીરાઈટ-સંગ્રહ મળલ. ૧૦૬૮૬

સદાચે શોભને ધારી, શિયળ શ્રંગાર મુંદરીઓ;
સફલ કરને સાવિત્રી સમ, મનુજ અવતાર મુંદરીઓ.
વૃથા છે દેખને હીરા, વૃથા પુષ્પરાજને પંખા;
અચિત આશુપથ કરે, શિયળ છે સાર મુંદરીઓ;
સુમધી સેન્ટમાં શાની, અતરમાં છે નહીં એવી;
શિયળ કરો સુમધી તો, અચલ રહેનાર મુંદરીઓ.
જન્મતમાં મોહિની મત્રા, શિયળથી છે નહીં મોટા;
વીના મત્ને દર્શિં અર્પી, પતિ જ્યાં પ્યાર મુંદરીઓ.
ખનાવેલી સહુ શોભા, ક્ષણિક છે ખરું માનો;
શિયળનો શોભતો પહેરો, હૃદયપર હાર મુંદરીઓ.
ઝવેરીતલાર દેવીયો જેવી, ખતે દુનિયા મહી દાડી;
શિયળ છે અંતના વખને, સ્વર્ગ દાતાર મુંદરીઓ.
શિયળના દેવની સેવા, કચે જો રનેહ ધારીને;
નથી નથુરામ દેવોની, પછી દરકાર મુંદરીઓ.

—૧૯૨૬—

ભદ્રદેશના રાજા અશ્વપતિની રાણી માલવીએ અઠાર વર્ષ
સુધી સાવિત્રી દેવીનું વ્રત કરી મંત્રથી અમીને આહુતી આપી
ત્યારે દેવીએ વરદાન આપ્યું. તમારી કુખે કુંવરીનો જન્મ થશે
તેજ કુંવરીના પ્રનામથી જન્મેને પુત્ર થશે. માલવી રાણીને તેજ

દીવસથી મર્મ રહ્યો પુરા માસે કુંવરીનો જન્મ થયો. કુંવરીનું નામ સાવિત્રી પાડ્યું.

એક દીવસ રાત્રી અને રાણી એકાંતમાં બેસી વાર્તા વીનોદ કરે છે તેવામાં રાણીએ કહ્યું. સ્વામીનાથ સાવિત્રી પરણવા લાયક થયા આવી માટે સ્વયંવર રચવામાં તમારો શું વીચાર છે.

અધ્યપતિ—તમારા કરતાં અને વધારે ચીંતા છે. પણ સાવિત્રીના લાયક વર કેવી રીતે મેળવવો તેના વીચારો અને રાત્રી દીવસ થયા કરે છે માટે સાવિત્રીને બોલાવી પુછીએ; તેના વીચારો કેવા છે.

માલવીરાણી—સ્વામીનાથ તમારો કુકમ હોય તો સાવિત્રીને હમણાં જ બોલાવું.

સાવિત્રી—માતાજી હું અહીંયાં ઉભી ઉભી માંભળુધું.

માલવીરાણી—દીકરી છાની માની સાંભળે છે ત્યારે અંદર કેમ ન આવો ?

સાવિત્રી—માતાજી મારી વાત થતી હતી એટલે હું અસ્માપ્ત બહાર ઉભી રહી.

અધ્યપતિ—તમારો માતાજી સ્વયંવર રચવાનું કહે છે તેમાં તમારો શું વીચાર છે.

સાવિત્રી—પિતાજી સ્વયંવર રચવો એ આલસી રૂઢીને રોવાનું છે પરંતુ.....

અધ્યપતિ—સાવિત્રી શા માટે બોલતાં અચકાય છે. તારાં જો વીચારો હોય તે બધાં.

સાવિત્રી—પિતાજી સ્વયંવરમાં તો માત્ર રૂપ અને વૈભવ

છેપર પસંદ કરી વરમાળા આરોપાય છે. પણ તેના શુભ અને લક્ષણની પરિક્ષા થતી નથી.

અધ્યપતિ—પુત્રી હું તારાં વીચારને મળતો છું. લગ્ન સખંધ એ કરાર નથી પણ સ્ત્રી પ્રેમ બંધનથી બંધાઈને સુખી જોડુ બને છે. માટે આપણા પ્રધાન સાથે તમને દેશાટન કરવા મોકલવાં તેમાં તમે જે રાજકુંવરને પસંદ કરશો તેની સાથે પાણી ગ્રહણ કરાવીશ.

માલવીરાણી—દીકરી આજની સુધી તને વીધાબ્યાથ કરાવ્યો હવે દેશાટન કરી દેશ દેશની રીતભાતની તું માહેદમારે મુજબ.

અધ્યપતિ—પુત્રી તમે તૈયાર થાવ હું હમણાં પ્રધાનજી સાથે બહોળસ્ત કંઈ છું.

સાવિત્રી—હું તૈયાર થઈ છું.

રાજા કચેરીમાં આવી પ્રધાનને કહ્યું પ્રધાનજી તમે સાવિત્રીને તેડી દેશાટન કરવા જાવ દરેક રથજો રાજકુંવરો જોવા વૈભવ રૂપ, રંગ અને તેમના ગુણોનું અવલોકન કરવું. સાવિત્રી પસંદ કરે તે રાજકુંવરનો પુરેપુરો તપાસ કરવો અને જેમ બને તેમ જલદી પાછા આવવું.

પ્રધાન—જેવી મહારાજાની આજ્ઞા.

તપોવનમાં.

શાશવ દેશમાં રાજા પ્રમત્સેન રાજ કરે છે તેમની રાણીનું નામ શૈલ્યા છે સત્યવાન નામે એક કુંવર, છે રાજા અને રાણી

આંખે આંધળાં થયાં. ધણીજ દવાઓ કરી પણ આરામ થયો નહીં તેથી રાજ્યી કંટાળી તપોવનમાં જવા વીચાર કર્યો કારણ કે ત્યાં રૂપી મુનીઓના સહવાસમાં તેમની સેવા કરવાથી દવાની 'જલ્દીશુદ્ધિ' મળી આવશે જાવા વીચારથી પ્રધાનને રાજ સોંપી તપોવનમાં રૂપીઓના રહેવાશમાં રહેવા લાગ્યાં સત્યવાન પોતે નાની હિમરનો છે છતાં હમેશાં કાષ્ટ કાપી લાવવાં, પાણી બરવું, માતા પિતાને નવરાવવાં, રસોઇ બનાવી માતા પિતાને જમાડી પોતે જમવું બાકીના વખતમાં વીણાબ્યાસ કરવો રૂપીઓની બનતી સેવા કરવી આવી રીતે સત્યવાન નિત્ય નીચમ કર્યા કરે છે એક દિવસ રૂપી-મંડળે ધુમત્સેન રાજાને મલવા આવ્યું તે વખતે સત્યવાને આજ્ઞા આપી સરવેને બેસાડ્યા.

રૂપીમંડળ—મહારાજા ધુમત્સેન ખુશીમાં છોને ?

ધુમત્સેન—શુભપ્રતાપથી સદા ખુશીમાં છું.

ધૈર્યરૂપી—આપના આવવાથી અમને ધણીજ આનંદ થયો છે.

રૌબ્યારાણી—આપના પ્રતાપથી અમને સંતોષ છે, રાજ્ય સમૃદ્ધિની કંઈ ચીંતા થતી નથી પણ પ્રજાએ અમને બનને બેધાપો આપ્યો તેની અમુકજી ધણીજ થાય છે.

સત્યવાન—ગુરુ મારાં માતા પિતાને બધે આંખે પ્રજાએ આપી. અને જ્ઞામાટે ખેતી લીધી હતી ;

ગૌતમરૂપી—સત્યવાન પ્રજાની લીલાને કાષ્ટ બણી ચકવું નથી. તેમને દુઃખ દેવામાં તેમનો શુભ હેતુ હતો મા? દુઃખ સહન કરવું.

સત્યવાન—ગુરુ પૃથ્વી ઉપર એવું કંઈ અંબન નહિ

હોય કે મારાં માતા પિતાને આંજવાથી દેખતાં આવ તમે બતાવો તો હું ગમે તેવું સંકટ ખર્ચી પ્રાણુ સાટે લાવવા તૈયાર છું.

ધુમત્સેન—પ્રભુએ અંધ વખતે લોકડી સમાન આ પ્રત્યક્ષ જાણે આપણું છે એજ એમની કૃપા અને હવે સંમુદાયે છીએ.

ગૌતમરૂપી—મહારાજ તમે સત્યવાનને રાજ્ય વૈભવ સોંપી તમે વાનપ્રસ્થ થો.

સત્યવાન—આપણું વચન સફળ થાવ પશુ મારાં માતા પિતાની સેવા સિવાય મને કોઇ વસ્તુ વહાલી નથી, રાજ્ય સમૃદ્ધિની કંઈ ઇચ્છા નથી હુંત મને તો મારાં માતા પિતાની સેવા કરવી એજ ખરો ધર્મ છે અને તેમાજ હું સુખ માનું છું.

રૂપીમંડળ—ધન્ય છે કુમાર ધન્ય છે ?

ગૌતમરૂપી—માતાપિતા પ્રત્યે શો ધર્મ છે તેજ તમે જાણો છો ? માથાપે જન્મ આપી પાળી પોષી મોટા કર્યા ને તેમની અવગણના કરનાર પુત્રને લાખોવાર ધીક્કાર છે.

ધુમત્સેન—દીકરા સત્યવાન ! ગુરુજના કહેવા પ્રમાણે રાજ્ય માદી સંભાળી જમને વાનપ્રસ્થ લેવા દેતો બહુ સાર.

સત્યવાન—પિતાજી તમારે કહેવું સત્ય છે પણ આવી અંધ દશામાં મને તમારી સેવા કરવી મશીજ ઉત્તમ લાગે છે, રાજ વૈભવ ભોગવવા સારા લાગતાં નથી.

રૌપ્યારાણી—દીકરા તું જમારી સેવામાં રહીશ તો રાજ્ય કોણ સંભાળશે.

ધુમત્સેન—સત્યવાનની વતી ચંડસેન રાજ સંભાળશે તો શી હરકત છે.

રૌપ્યારાણી—સ્વામીનાથ તમે ભોળા ક્યાંસુધી રહેશો બસ-

તસમ ચંડસેનને ધારતા હંશે પણ તેમના દુરચ્છ ક્રેટલા છે તે તમને આજળ ઉપર જણાશે.

હુમત્સેન—રાણી હું સત્યવાન અને ચંડસેનમાં ફેર સમજાતો નથી લધુ બંધવ પુત્ર તુલ્ય છે.

સત્યવાન—પિતાજી આપણા પ્રધાનજી આવે છે.

પ્રધાન—મહારાજાધિરાજને પ્રણામ કરું છું.

હુમત્સેન—પ્રધાનજી શી ખબર લાવ્યા છો ?

પ્રધાન—આપનો લધુ બંધવ ચંડસેન રાજ્ય ખટપટ કરી રાજ્યના તમામ માણસોને પક્ષમાં લઈ રાજ્ય માદી ઉપર બેસી ચોતાની આણુ ફેરવી છે, સેનાપતી મોટું લસ્કર લઈ આપને પકડવા માટે આવે છે. હું જાનોમાનો નાથી તમને કહેવા માટે આવ્યો છું.

રૌબ્યારાણી—સ્વામીનાથ મારું કહેવું સત્ય કહ્યું.

હુમત્સેન—ચંડસેનને માદી આપવી એવી ફુમારી મરજી હતી છતાં તેની મેળે માદી ઉપર બેઠો તેમાં શું ખોટું કહ્યું છે.

સત્યવાન—પિતાજી હું ધણો ખુશી થયો છું. હવે મારાથી તમારી સેવા નિર્ભયપણે કરશે.

પ્રધાન—મહારાજા હું પણ તમારી સાથે રહી સેવા કરીશ.

હુમત્સેન—પ્રધાનજી તમે એકલા રાજભક્ત નીકળ્યા તે માટે હું તમને ધન્યવાદ આપુ છું ! અને તમે ત્યાં હોશો તો અમારું કાંઈ લકુ કરશો. તમે આવ્યા તેનો રીતે પાછા આવે અને રૈય તને સમજાવશે કે ચંડસેન માદીએ બેઠો તેમાં મહારાજા ખુશી છે. તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તો.

પ્રધાન—આપના કહેવા પ્રમાણે રૈયતને સમજાવીશ પણ

દમણના સેનાપતી લશ્કર લઈને આવશે અને સરવેને પકડી લેશે.

રૂપીએ—પ્રધાનજી દુરાગ્રહી માણસો આ તપોવનમાં આવી જતાં નથી છતાં આવશે તો ;અમે તેમના સાથા લડીશું પણ મહારાજને અંચ આવવા દઈશું નહીં.

કુમત્સેન—શુદ્ધ રાજ અને રૈયતની ચીંતા હતી તે લઘુ બંધવે બહારી લીધી હવે અમે તમારી જાયામાં રહી પ્રભુ બનન કરીશું.

ધૌમ્યરૂપી—આ તપોવન આપણુંજ છે.

રૂપીએ—પોતપોતાના આશ્રયમાં ગયા પ્રધાનને નગરમાં પેસતાં ચંડસેને પકડી કેદ કર્યો.

સેનાપતિ લશ્કર લઈ તપોવનની સરહદમાં દાખલ થાય છે એવામાં અગ્રી પ્રમટ થઈ લશ્કરને ચારે બાજુ ધેરીને બાળી બરમ કરે છે, ફક્ત સેનાપતિ બચે છે તે ચંડસેન પાસે આવી તમામ હકીકત કહે છે, ચંડસેન તપોવન આગળ ખવણી રાખે છે.

—શ્રી ૦૩૧—

તપોવનમાં સાવિત્રી.

સાવિત્રી પ્રધાન સાથે દેસાટન કરી પાછાં ફરતાં તપોવનમાં મુકામ કરી. સાવિત્રી વનલીલા ભેવા નીકળી દેસાટનમાં ફરેક રાજ કુંવરો ભેયા પણ પોતાને એકે પસંદ નહીં પડવાથી અફસોસ કરે છે. હે પ્રભુ તમે મને જન્મ આપ્યો. વીધાત્રાએ લેખ લખ્યા તો મારા માટે વર શ્યા માટે નીર્માણુ ન કર્યો હું મારા માતાપિતાને શું મોં બતાવીશ, દેશે દેશ ફરી પણ કોઈ રાજકુંવર મને પસંદ પડ્યો નહીં નવર જનો મારી હોંસી કરશે માટે અહીંજ

રહી તપ કરી દેહ માળવી ઉત્તમ છે. સાવિત્રી આવા વીચારો કરતી બે માઇલ દુર આવી છતાં તેને કંઈ જાન નથી ને અકસોસ કરતી ચાલી જાય છે. એવામાં સત્યવાન તથા રાજકુમાર બન્ને સમીધી લેવા નોકળ્યા છે તે સાવિત્રીની નજરે પડ્યા.

સાવિત્રી એક બાજુ ઝડપી ગોચે ઉભી રહી, સત્યવાન અને રૂપીપુત્ર બન્ને નજીક આવ્યા એટલે સાવિત્રી સત્યવાનને જોઈ (સ્વાગત) અહો રાજકુમારને જુલાયે તેવા રૂપીપુત્રો આ તપોવનમાં બીરાજે છે. આને જોઈ મારું હૃદય કેમ ઉછાળા મારે છે. અરે તેમના બોલવા ઉપરથી રાજકુમાર જેવા લાગે છે વીધાત્રાએ મારા માટે વર આ તપોવનમાં રાખ્યો હશે. મેં ધણું રાજપુત્રો જોયા પણ આવા પ્રેમ અને કોઈ રાજપુત્ર ઉપર આવ્યો નહોતો.

રૂપીપુત્ર—ભાઈ આપણે ધડીબઢીમાં વીશ્રમ લઈએ કેવી ઠંડી હવા આવે છે ?

સત્યવાન—આપણે સમીધી લેવા આવ્યા છીએ મારે સમીધી ભેગી કરીને વીશ્રમ લઈએ.

રૂપીપુત્ર—ભાઈ તમે રાજકુમાર છતાં, માતાપિતાની સેવા શ્રદ્ધાની ભક્તિ અમારા કરતાં વીરોધ કરો છો ! છતાં કંટાળતા નથી.

સત્યવાન—હું મારું કર્તવ્ય છે તે કરું છું તેમાં કંટાળો શોનો આવે. માતા પિતા અને સદ્શ્રદ્ધાની ભક્તિ કરવી એજ ખરો ધર્મ છે. મને ધનની ઇચ્છા નથી, રાજ્યની ઇચ્છા નથી, રત્ન-ગર્જની ઇચ્છા નથી ફક્ત માતા પિતા અને સદ્શ્રદ્ધાની સેવા કરવાની ઇચ્છા છે.

રૂપીપુત્ર—શું ? તમને ગયેલાં રાજવૈભવ સાંભળતાં નથી.

સત્યવાન—મહુધ્યનો ઉન્નતિનો માર્ગ વિપત્તિ છે.
પ્રશ્ન જે કરે છે તે સારા માટે કરતા હશે.

રૂપીપુત્ર—દુઃખમાં મુખ માનો છે તેથી હું ધન્યવાદ આપું છું ! પણ રાજ્ય મધુ તેમાં પ્રજાનો સારો વીચાર હોય તે હું કેમ માનું

સત્યવાન—રાજ્ય વૈભવમાં ઉછળનારા રાજકુવરો કુછંદી બની જવાનો ધણો ભય રહે છે; તેમાંથી હું બચવા પ્રાર્થો છું. એજ માફ સદ્ભાવ છે.

સાવિત્રી એથી દબી (સ્વાગત) : “ અરે આતો રાજનીજ છે, ચંદ્રમા જેવા શીતળ સુણવાળો, કમળના જેવી આંખો વાળો, ઠાંતી અને આતૃતિ જેતાં રાજ્ય છોડી રૂપી આશ્રમમાં આવી રહેલા લાગે છે.”

રૂપીપુત્ર—ભાઈ જુઓ તો ખરા સામે વરોળાઓ આવે છે.

સત્યવાન—તેમાં શું ?

રૂપીપુત્ર—અરે આતો વરોળાઓમાંથી રાક્ષસ ખસે અને એને ઉમટી આપણા સામે આવે છે

સત્યવાન—તેથી શું તું કરે છે ?

સાવિત્રી આ સાંભળી (સ્વાગત) “ અરેખર ક્ષત્રિપુત્ર સીવાય આવો પ્રાકૃતી રૂપીપુત્ર હોય નહી ”

રૂપીપુત્ર—ભાઈ નાસો નહીતો ખાઈ જશે.

સત્યવાન—આવો આપણે આ ઝાડ ઉપર ચઢી જઈએ !

રૂપીપુત્ર—પહેલો મને ચઢવા દો !

સત્યવાન—પહેલો તું ચઢ પછી હું ચઢીશ.

ઝાડ ઉપર ચઢી જ-ને બેઠા. રાક્ષસ તેજ ઝાડ નીચે આવી.

ખભે દિગ્ગેશી સ્ત્રીને ભોંય ઉતારી બોલ્યો. પ્રીતી ! ઘણું દુર આવ-
વાથી મને ચાક લાગ્યો છે માટે તારા ખોળામાં માથું ઝુકી સુવા
દે. સ્ત્રી ભોંય બેસી ખોળામાં રાક્ષસનું માથું લીધું. તરત રાક્ષસ
ઉંઘી મયો સ્ત્રીની નજર ઝાડ ઉપર મધ સત્યવાનને નીચે આવ-
વા ઇચ્છાયે કર્યો. સત્યવાને હાથ હલાવી નીચે આવવા ના કહી
સ્ત્રીએ રાક્ષસના માથા નીચે પથરો ઝુકી ઉભી થઇ સત્યવાનને
કહેવા લાગી. તમે નીર્ભયથી નીચે આવો આની બીક રાખશો
નહી, મારા ઉઠાડ્યા સીવાય ઉઠશે નહી.

રૂપીપુત્ર—અમે નીચે આવીએ ને તે ઉઠે તો ખાઇ જાય.

સ્ત્રી—તમે નીચે નહી આવો તો હું જગાડીશ.

રૂપીપુત્ર—ના ભાઈશાળ જગાડશો નહી. ભાઇ સત્યવાન
તમે જવ શું કહે છે તે સાંભળો ?

સત્યવાન—તું ઉપર રહે હું જવહું, એમ કહી સત્યવાન
નીચે ઉતરી સ્ત્રીને પુછે છે તું કાણ છે ?

સ્ત્રી—હું યક્ષ કન્યા છું. મને બળાત્કારથી આ રાક્ષસ હ-
રણ કરી પોતાની સ્ત્રી બનાવી છે. પણ મને મળતો નથી !

સત્યવાન—તને સ્ત્રી બનાવી છે તો તેની ઉપર પ્રીતી રા-
ખવી જોઇએ.

યક્ષકન્યા—મને મળતો નથી તો પ્રીતી કેવી રીતે રાખું.

સત્યવાન—તો શિવજી સાચવવું.

યક્ષકન્યા—હી રીતે.

સત્યવાન—જેમ સીતાએ રાવણ પાસે સાચવ્યું તેમ,

યક્ષકન્યા—આવી સુંદર દેહનો ત્યાગ કરું ત્યારે જ શિવજી.

સત્યવાન તેમ હતું, માટે જોઈશું સુખ ભોજવાય તેટલું ભોગવી લેવું.

સત્યવાન—તું કહે છે કે મને મમતા નથી તો તું સુખ કેવી રીતે માને છે.

યક્ષકન્યા—હું માફ મન માનતું સુખ ભોગવી શકું.

સત્યવાન—હવે રીતે.

યક્ષકન્યા—આ રાક્ષસને મારો ભરસો નથી તેથી પાતાળમાં મને રાખે છે મહીનામાં એકવાર પ્હાર લાવી આવી એકાંત જગ્યામાં મારા ખોળામાં માથું ઝુકી નીરતિ હોય છે. હું તેના માથા નીચે પથરા ઝુકી તમારા જેવા ધણા પુરુષો સાથે રતિસુખ ભોગવું છું. હું જંગાડીક ત્યારે જાગ્યો. આજે તમારી સાથે રતિ સુખ ભોગવવા હજી રાખું છું !

સત્યવાન—પરતી મમન કરનાર પુરુષ મહા પાપી ગણાય છે તો તું મારી ઉપર આશ્રય થવાથી તારા કાંઈ વળવાનું નથી વળી હું જાણ છઠ્ઠાચારી છું. તેથી તારી હજી પ્રમાણે મારાથી વર્તી શકાય તેમ નથી.

યક્ષકન્યા—આ રાક્ષસને જંગાડી ખોદું સમજવોય કે આને માફ સ્થિતિ ભંગ કર્યું ? તે વખતે તમને ખાઈ જશે ?

સત્યવાન—આ દેહની મને દરકાર નથી.

યક્ષકન્યા—મારી હજી પુણું કરે નહીતો આત્મધાત કરી કરી તો હત્યા આપીશ.

સત્યવાન—તેનું નીવારણ કરીશ, પણ તારી હજી પ્રમાણે વર્તીશ નહી.

યક્ષકન્યા—રતિસુખ ભોગવ્યા સીરાય છોડનાર નથી (એકદમ બેટવા જાય છે).

સત્યવાન—હર પાપીણી હર પોતાના પતિને ઝુકી પર

પુરૂષ સાથે ભોગ-વિલાસ ભોગવનાર સ્ત્રી તને ધીકાર છે ?

યક્ષકન્યા—મારી પાસે અંધ હોય તે રેખતાં થાય તેવું અંબન છે. મરેલાં માણસ સજીવન થાય તેવી શુદ્ધી છે. મારી કન્યા પુરુષ કરીશ તો તને આપીશ.

રૂપીપુત્ર—ભાઈ સમજી જાવ માતા પિતા અંધ છે તે રેખતાં થશે અને પ્રહાર્ય અંડીત થશે તો તેના નીવારણ માટે કું મંત્રના જાપ કરીશ.

સ્ત્રીયવાન—માતા પિતાનો આધર્શ છે જ ! પણ કું આધર્શ હોઉં તોપણ પરત્વી ગમન કદી કરીશ નહીં.

યક્ષકન્યાએ રાક્ષસને હરોળી જગાડયો ?

રાક્ષસ—મને ભર ઉંઘમાંથી કેમ જગાડયો ?

યક્ષકન્યા—આ પાપી મને સતાવી માફ સિયળ ભંગ કરવા માગે છે. મેં પણ કાલાવાલા કર્યા છતાં માનતો નથી.

રાક્ષસ—કું સુતો છું છતાં તારૂં સિયળ ભંગ કરવા હીમત કરનાર માણસ ક્યાં છે ? તે ખતાવ !

સ્ત્રીયવાન—તારી પાસેજ ઉભો છું ! શું ! કહેવા માગે છે ?

રાક્ષસ—સિંહની બોડ પાસે આવતાં તને બીજકુલ કર ન લાગ્યો, માટે હવે તને જીવતો છોડનાર નથી ?

સ્ત્રીયવાન—અરે દુષ્ટ ! આ જાળાનું હરણ કરી તેનું સિયળનું ભંગ કરનાર પાપી કું તારાથી કરતો નથી આવીજી ! સિંહ ખડ્યુ હાથીના કુંભરથળને તોડતાં વાર લગાડ્યો નહીં ? અહંજ સૈન્યાર.

રાક્ષસ લગાર વીચાર કરી બોલ્યો અલ્યા મનુષ્ય તું ખરે-ખર પ્રહાર્યારી અને ધર્મી છું. એવો આકાસ તારા મુરતનથી

અને માલમ પડે છે, કમરણ કે તાર તપોબળ આટલું બધું મારા સામુ ઢગી શકે નહીં તેથી તું સત્ય બોલીશ તો તને છોડી મુકીશ બોલ ? તે મારી સ્ત્રીને સતાવી છે ?

સત્યવાન (સ્વાગત) “ સત્ય બોલું છું તો બ્રીહત્યા યાચતે અસત્ય બોલું છું તો બ્યભીચારી હરે છું માટે ન બોલવામાં નવ ગુણ છે. મૈત્ર રહેવામાં લાભ છે ”

રાક્ષસ—શું વીચાર કરે છે જલહી બોલ ?

સત્યવાન—હું સત્ય બોલું છું તેથીજ મારું નામ સત્યવાન પાડેલું છે, સત્યને આધારે પૃથ્વી ભાર ઉપાડે છે, ચંદ્ર નિર્મળતા આપે છે, સૂર્ય તપે છે, વરસાદ વરસે છે, વાયુ વાય છે, સત્યથી રાજ્ય હરીશ્વરે પોતાની રાણી અને જ્ઞાત્રા દીકરાને વેચી બધાં દુઃખો સહન કર્યા છે, પોતાનું સત્ય વચન પાળવા રાજ્ય દશરથે પોતાના પુત્ર રામચંદ્રજીને બાર વરસ વનવાસ મોકલી પોતાના પ્રાણ્ય ગુમાવ્યા છે, તો તારા પાપી માટે મારું સત્ય કેમ ગુમાવીશ ?

રાક્ષસ—શું ? તું ? મારો સંશય દુર નહીં કરે.

સત્યવાન—કરી નહીં ?

રાક્ષસ—મેં તને રાજપુત્ર બાણી તારી સાથે વીરેકનાં વ-અનો બોલ્યો પણ તે તારી હઠ છોડી નહીં માટે તારો નાશ કે-રું ? એકદમ રાક્ષસ સામો ધસે છે ! સત્યવાને કશું તારું બળ મેં જોઈ લીધું ! પણ મંદ કુરાલન સાંભળ ? પછી તારું બળ અજમાવ ?

રાક્ષસ—બોલવાનુ ખાકી રહું હોય તો બોલ ?

સત્યવાન—મારાં માતા પિતા સત્ય બોલનારાં હોય, હું બાળ બ્રહ્મચારી અને સત્ય બોલનાર હોઉં, પ્રજા ભક્તિ વૃક્ષ મારાં

માતા પિતાની શુદ્ધ સેવા કરતો હોઉં તો ? તારો નાશ થાવ.

તરત રાક્ષસ અને યક્ષકન્યા અદ્રશ્ય થઈ ગયાં.

રાક્ષસ અને યક્ષકન્યાએ સત્યવાનને કેમ સતાવ્યો. તેની ઓ-જખાણ આપુ હું. સાવિત્રીની માતા માલતી રાણીએ અઢાર વર્ષ તપ કરી સાવિત્રી દેવીને પ્રસન્ન કરી હતી તેજ દેવીના પ્રતાપથી સાવિત્રીના પ્રેમ સત્યવાનની સાથે પરણવાનો થયો. સત્યવાનમાં શુભ કેવો છે તે સાવિત્રીને જતાવતા માયાવી રાક્ષસ અને યક્ષકન્યા ઉત્પન્ન કરી સાવિત્રીને જતાની આપ્યું. સત્યવાન ધુરવીર, સત્ય-હતા, માતાપિતા પ્રત્યે ભક્તિ કરનાર અને પાતાયારી છે, આવા શુભો સત્યવાનના જોઈ સાવિત્રી ઝાડ ઓથેથી નીકળી ધીમે ધીમે સત્યવાન સામે ગય છે. રૂપીપુત્ર ઝાડ ઉપરથી ઉતરી સત્યવાન પાસે આવીને બોલ્યો. બાઈ રાક્ષસનું વીકળરવડા જોઈ મારા તો હોશ હિડો ગયા હતા. હવે જીવમાં જીવ આવ્યો.

સત્યવાન—સમજ એવો હતો. હવે જલદીથી સમીધી લઈ આશ્રમ તરફ જઈએ.

રૂપીપુત્ર—સામે જુઓ તો ખરા એક બહા ગઇ ને બીજા બહા આવે છે ?

સત્યવાન—તું જાગાટે મહારાજ છે ? મારી પાસે ઉભો રહે.

રૂપીપુત્ર—મારાથી તમારી પાસે ઉજી. રહેવાસે નહીં હુંતેક ઝાડ ઉપર ચઢીને બેસીશ તમે તમારે સમજવો પાછી કાઢજો. એમ કહી ઝાડ ઉપર ચઢી નીચ છે. સાવિત્રી નજીક આવી એટલે સત્યવાન બોલ્યો બાળા તમે કાણુ છો ? અને કેમ આવ્યાં છો ?

સાવિત્રી—હું અધપતિ રાજાની દીકરી સાવિત્રી તમને વરમાળ આરોપવા આવી છું.

સત્યવાન—હું પદ્મજી રાજાનો પુત્ર છું, આ તપોવનમાં રહું છું, માતા પિતા બંધ છે, તેમની સેવા કરી દીવસો ગુળરૂ છું, દાસ દાસી નથી, મહેલ વૈભવ નથી, તો તમને રાજકુવરીને ઝાઝવું સુખ આપી શકું તેમ નથી.

સાવિત્રી—પ્રાણુનાથ હું રાજવૈભવને ચ્હાતી નથી. આપની પછડુંટી મારા પિતાના મહેલ કરતાં મને વધિક બ્હાલી છે, હું દક્ષા આપના ગુણની ગુલામ છું. આપે રાક્ષસની સાથે મક્ષ મેળવ્યો ભારથી મારા હૃદયથી વરી રુકી છું. સાવિત્રી વરમાળ કાઢી સત્યવાનને પહેરાવવા જાય છે એવામાં પ્રધાન સાવિત્રીને શોધવા નીકળેલો છે તે ત્યાં જાવી સાવિત્રી બ્હેન ! સશુર ! સશુર ! સાદસ ન કરો ! સાવિત્રી પ્રધાનને આવ્યા જ.શુ સરમાઈ નીચું જોઈ ઉભી રહી.

પ્રધાન—બ્હેન આતો તપોવનમાં રહેનારા રૂપીપુત્રો છે.

સાવિત્રી—પ્રધાનજી રૂપીપુત્ર નથી ! પણ રાજકુમાર છે ? રૂઢી ખાત્રી કરો. પ્રધાન સત્યવાનને પુછે છે, તમે કોન્ય રાજકુમાર છો ? અને તમારું નામ શું ?

સત્યવાન—હું પદ્મજી રમેશ કુમરસેન રાજાનો પુત્ર સત્યવાન.

સાવિત્રી—પ્રધાનજી ? રાજકુમાર છે કે નહીં ?

પ્રધાન—પિતાજીની આજ્ઞા સીધા વરમાળ આરોપાય નહી.

સત્યવાન—જે જાળકે માતા પિતાની આજ્ઞા સીધા સીવાન સાદસ કરે છે તે અંતે દુઃખ પામે છે માટે પ્રધાનજીનું કહેવું માની પિતાજીની આજ્ઞા મેળવી કામ કરવું તે ધણું શ્રેષ્ઠ છે.

સાવિત્રી પ્રધાન સાથે મુકામ ઉપર જાવી. પ્રધાને વિચાર

કર્પો કે હવે અહીં રહેવાથી માફ પરીણામ આવશે એમ ધારી રાજ તરફ રવાના થયા. સત્યવાન અને રૂપી પુત્ર સમીધી લઇ આશ્રમે આવ્યા. રૂપીપુત્રે તમામ હકીકત સત્યવાનના માતાપિતાને કહી સંભળાવી ત્યારે

ધુમત્સેન—કુત્ર સત્યવાન અશ્વપતિ મારા મિત્ર છે તો પ્રધાન અને સાવિત્રીને આપણા આશ્રમે કેમ તેડી ન લાગ્યો.

સત્યવાન—પિતાજી મારી જલ થઇ છે માટે ક્ષમા આપશો.

—❧❧❧❧—

અશ્વપતિનું રાજ્ય ભુવન.

માલવીરાણી—પ્રાણુનાથ ધણા દીવસ થઇ ગયા પણ પ્રધાનજી આવ્યા નહીં,

અશ્વપતિ—મને પણ એજ ફીકર થયા કરે છે પણ પ્રધાન ધણાજ શાણા અને ચાલાક છે.

માલવીરાણી—ત્યારેજ મેં સાવિત્રીને સાથે જવા દીધી છે.

દાસી—સાવિત્રી જુદેન અને પ્રધાનજી આવે છે.

અશ્વપતિ—પ્રધાનજી સાવિત્રી સાથે જે જે દેશો જોયા તે તમામની હકીકત કહી સંભળાવો.

પ્રધાન—અમે મારે દીશામાં મોટા મોટા રાજ્યોનાં કીર્તિવંત નગરો જોયાં, રાજદેભાવ જોયાં પણ સાવિત્રી જુદેનનું મન કોઇ જગ્યાએ ઠર્યું નહીં, અમે જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાંના રાજ્યોએ આપના નામથી અમારો સત્કાર સારો કર્યો છે. પણ નિરાશ થઇ પાછા ફરતાં તથોવનમાં આવી મુકામ કર્યો. તથોવનમાં સાંભળ દેશના રાજા ધુમત્સેનના કુંવર સત્યવાન રૂપી પુત્ર સાથે વ-

નર્મ દરૂતો હતો તેને સાવિત્રી બહેને પસંદ કરી વરમાળ આરો-
પતાં હતો તેવામાં ત્યાં જઈ મેં બટકાવ્યા.

અશ્વપતિ—કુમત્સેન તો મારા મિત્ર છે તેમણે વાન-
પ્રસ્થ તો લીધું નથી ?

પ્રધાન—રાજ્ય અને રાણી બન્ને અંધ થવાથી તેમના કાંઈ
ચંડાને રાજ્ય છીનવી લીધું છે અને કુમત્સેન તપોવનમાં રહે છે.

અશ્વપતિ—તમે સાવિત્રીને શા માટે બટકાવી કુંવરમાં કાંઈ
ખામી હતી.

પ્રધાન—ખામી તો કંઈ નહોતી પણ પદ્મજી અચેત્ત ને
તપોવનમાં સાવિત્રી બહેન કેવી રીતે રહી શકે.

માલવીરાણી—પ્રાણનાથ આપણે એક પુત્રી છતાં આપ-
ણને ભગનનો સ્થાનો વીતે નહીં તે શા કામનું. વળી સાવિત્રીને
લાયક વર રાજવૈભવ વાળો નહીં મળે ?

સાવિત્રી—માતાજી હું રાજવૈભવની ઇચ્છા રાખતી નથી.
કૃષી આશ્રમમાં રહી પ્રાણપતિની સેવા મારાથી સારી થશે.
હું પતિની સેવા સીવાય બીજી ઇચ્છતી નથી.

અશ્વપતિ—સાવિત્રી તારા વીચારને હું મળતો છું. પ્રધા-
નજીના કહેવા પ્રમાણે પદ્મજી સીવાય બીજી ખાત્રી નથી તો તેને
રાજ્ય અપાવવું મારે રહેજ છે.

નારદમુનિ તેજ વખતે આવી અશ્વપતિને પુછે છે.

નારદમુનિ—મહારાજ અમારે શી ચર્ચા ચાલી રહી છે.

અશ્વપતિ—મુનિરાજ પ્રધાન સાથે સાવિત્રીને દેશાટન ક-
રવા મોકલી હતી ત્યાંથી પાછા ફરતાં તપોવનમાં પદ્મજી અચેત્ત
કુમત્સેનના પુત્ર સત્તવાનને સાવિત્રીએ પસંદ કર્યો છે. તેમાં આ-
પનો શો વીચાર છે; જણાવા કૃપા કરશે.

નારદમુનિ—સત્યવાનમાં પદબદ્ધ સીવાય બીજો કાંઈ દોષ નથી. દરેક સારા ગુણોથી ભરપૂર છે. માતા પિતાની ભક્તિ કરવામાં તેના જોવા આ સંપ્રદાય બીજો કાંઈ રાજકુંવર કું જોતો નથી.

માલવીરાણી—મુનિરાજ સત્યવાનના મહેલ સાવિત્રીને મળતા છે કે કેમ અને આવરણ કેટલો છે.

નારદમુનિએ ધ્યાનથી જોઈને કહ્યું, હે રાજન! અંધની દાકરી સમાન સત્યવાન સાથે સાવિત્રીને પરણાવવી અને યોગ્ય લાગતું નથી.

સાવિત્રી—હે મુનિરાજ! મેં મારા મનથી મને તેવો દોષ પણ કશુંમ કરેલો છે. માટે તેમનામાં જે દોષ દોષ તે જણાવો, નહીં તો મારાં માતા પિતાને ખટકાવશો નહીં.

માલવીરાણી—દાકરી હજી તેનામાં આ દોષ છે તે મુનિ રાજને કહેવા દે.

અશ્વપતિ—મુનિરાજ આપે પ્રથમ તો વખાણ કર્યા હવે તેનામાં આ દોષ જણાવ્યા તે કૃપા કરી કહેશો.

નારદમુનિ—હે રાજન! સત્યવાનનું આયુષ્ય દક્ષતા એકજ વરસનું છે માટે સાવિત્રીને તેની સાથે પરણાવવી નહીં.

માલવીરાણી—જાણી જોઈ કુલ કેમ પડાય ?

અશ્વપતિ—મુનિરાજ કહે છે કે એકજ વરસનું આયુષ્ય છે તો પછી તેમનું વચન કેમ તોડાય.

માલવીરાણી—દાકરી તારો વિચાર સત્યવાન સાથે પરણવાનો હશે તો એક વરસ પછી જોઈ લેવાશે. નહીં તો ખડું રોગ વસુધરા કરી દેશાટન કરી વર શોધી લેવાશે.

સાવિત્રી—હે માતા પિતા આપ જે કહો છો તે મારા

સુખના લીધે પણ મેં મન, વચન અને કાયાથી તેને પતી તરીકે
માની લીધા છે. તેજ મારો પતિ, તેજ મારો પરમેશ્વર, બલે
અદ્ય આયુષ હોય કે લાંબુ આયુષ તેની અને દરકાર નથી.

આકાશવાણી—સાવિત્રી દેવી બોલે છે.

“ સાવિત્રીના પતી ત્રિધાત્રાએ સત્યવાન નીર્માણ
કરેલો છે. માટે ચીંતા ન કરો. હું સાવિત્રી ! પરણ્યા પછી
સાવિત્રી વૃત્ત કરજે તેનાથી સોભાત્યપણું પ્રાપ્ત કરીશ. ”

આકાશવાણી સાંભળી તમામ સ્તબ્ધ બની ગયાં.

નારદમુનિ—હે રાજન દેવી વચન સીદ્ધ થશે માટે વીલંબ
ન કરો. “ એમ કહી નારદમુનિ બારેબાર ઈંદ્રસભામાં ગયા. ”

—ૐ—

ઈંદ્ર સભા.

ઈંદ્ર—મુનિરાજ—બધું દીવસે દર્શન દીધાં.

નારદમુની—હું મૃત્યુ લોકમાં ફરવા ગયો હતો.

ઈંદ્ર—સ્વર્ગ લોક, બલ લોક, વિષ્ણુલોક કરતાં મૃત્યુ લોક
તમને વધારે પસંદ છે ?

નારદમુની—હા ! મૃત્યુ લોકના માણસો નાના પ્રકારનાં
જૂતો કરી ઇચ્છીત ફળ પ્રાપ્ત કરે છે, અને સ્વર્ગમાં પાળી મોક્ષના
અધિકારી બને છે. અત્યારે હું ભદ્રદેવના રાજ્ય અશ્વપતીને ત્યાંથી
આવું છું તેની પુત્રી સાવિત્રીનો પતી પ્રત્યે અગમ પ્રેમ જોઈ હું
સંજોગ ખુશી થયો છું. આપની ઈદ્રાણી પાસે મેંદાં છે તે પણ
એવો અગમ પ્રેમ આપ પ્રત્યે રાખતાં નહીં હોય.

ઈંદ્ર—મુનિરાજ અરકરી અને સ્ત્રી પુરુષ વચ્ચે અતમેદ પા-
કનાની ક્રિયા તમે આણુજ રાખી છે.

નારદમુની—જે મેં કહ્યું તે સત્ય માની લેવું.

ઈદ્ર—તે કીયા રાજપુત્રની રાણી બનશે.

નારદમુની—માતા પિતાની સેવા કરનાર, બ્રહ્મચર્ય પાળનાર, સત્ય બોલનાર, પદબ્રજ ચરેલા શાશ્વત દેહના રાજા કુમત્યેનનો પુત્ર સત્યવાન જેનું આયુષ્ય ફક્ત એકજ વર્ષનું છે તે જનશુતાં છતાં તેના ઉપર અડગ પ્રેમ રાખી પરણવા તૈયાર થઈ છે તે જોઈ હું ચક્રિત થયો છું.

ઈદ્રાણી—સ્વામીનાથ, નારદમુનિએ મારા કરતાં સાવિત્રીને એટલે કહી તો તેનો પતિ પ્રત્યે કેવો પ્રેમ છે તે જોવો જોઈએ ?

ઈદ્ર—નારદમુનિ ? તમે બહુ દીવસે આવી પાઠ સારો બોલો.

ઈદ્રાણી—સ્વામીનાથ, નારદમુનિને જુદા પાડશો તોજ હું તમારી પાસે બેસીશ.

ઈદ્ર—નારદમુનિને જુદા પાડતાં મારી આખરે જશે.

નારદમુની—હું ખરું કહું છું કે સાવિત્રી ડગે તેવી નથી ? આખરે ખોલી હોય તો જાણ.

ઈદ્ર—તમે બાળ બ્રહ્મચારી છો ? એટલે સ્ત્રી ચરીત્રથી અભણવા છો ? સ્ત્રીઓનાં મન ચઢીત હોય છે. સ્વરૂપવાન પુરુષોને જોતાં સ્ત્રીઓનાં મન ચઢીત થઈ જાય છે. જ્યાં સુધી પ્રસંગ પડ્યો નથી ત્યાંસુધી તેનું મન અડગ રહે છે.

નારદમુની—આપ જોવા સ્વરૂપવાન સ્વર્ગ, મૃત્યુ કે પાતાળમાં હું જોતો નથી. તેમ સાવિત્રી સત્યવાન સીવાય બીજા પુરુષને સ્વપ્ને ઝાલાતી નથી.

ઈદ્ર—આવાં ખોટાં વખાણુ કરી મને ઉપાધીમાં આ માટે નાખો છો ?

નારદમુની—ઈદ્રાણી રીસામાં છે તેમને પાસે બેસાડવાં હોય
તો ભવ ?

ઈદ્રાણી—સ્વામીનાથ, નારદમુનિને સુદ્ધા પાડી તેમનું જ-
જીમાન ઉતારવું જોઈએ.

નારદમુની—રાજેન્દ્ર હું રજા માગું છું.

ઈદ્રિ—મુનિરાજ કાર્ય ભણવા પધારજો.

નારદમુની—રાજેન્દ્ર મેં ભણી લીધું છે. (એમ કહી ભયછે)

સાવિત્રીનું વડ પુજન.

ઈદ્ર તેજસ્વી સ્વરૂપ બનાવી સાવિત્રી પ્રતનું પુજન કરે છે
ત્યાં આવી સાવિત્રીને કહે છે. હે બાળા ? મારા સામું જો ! હું
સ્વર્ગનો રાજા ઈદ્ર છું ? તારૂં પ્રત અને સ્વરૂપ જોઈ હું થણા પ્ર-
સન્ન થયો છું. માટે જોશ ? તારૂં શું શ્રેષ્ઠ કરું ?

સાવિત્રી—પ્રભુ મારા પતિને સુખ આપ તેવું કરો કારણ
કે તેમના સુખમાં મારૂં સુખ સમાયેલું છે.

ઈદ્રિ—અરે સાવિત્રી ? તારા યોગ્ય પતિ મૃત્યુ લોકમાં છેજ
નહી. તું તો ઈદ્રાણીનું સ્થાન શોભાવવા લાગે છે. વળી તારા
સ્વરૂપથી હું જોઈ પામ્યો છું. તું રાજપુત્રી થઈ અંધ અને પદભ્રષ્ટ
હોજેલા રાજાના અલ્પ આયુષી પુત્ર સાથે તપોવનની પર્ણકુટીમાં
રહી તું શું સુખ ભોજવીશ. વળી મનુષ્યો સ્વર્ગમાં આવવા અને
ત્યાં સુખ ભોજવવા તપ કરે છે, જ્ઞાન ધરે છે, દાન આપે છે
જતાં સ્વર્ગ મળતું નથી તો તને રહેજવારમાં સ્વર્ગમાં લઈ જઈ
ઈદ્રાણી બનાવું.

સાવિત્રી—હે પ્રભુ જેવે પારસમણી પ્રાપ્ત કર્યો છે તેના

આમજ કામના કંકડાની કીમત થતી નથી, સુર્ખના પ્રકાશનો અનુભવ ક્યો છે તે દીવાના પ્રકાશથી અંજતો નથી ! તો સત્યવાન પ્રત્યે મારા અખંડીત પ્રેમનું ખંડન કરવા તમે તો શું ? પણ બહા શક્તિવાન નથી ! જે બદ્ધ આયુષવાળા પતિથી હું ઈર્ષ્યુ સુખ ભોગવીશ. જેનું પછું કુટી ઈર્ષ્યુભવન બનશે મેં મહા પ્રયાસે મેળવેલું ખોઈ રહેજવારમાં મને તેવું સુખ હું માગતી નથી ! માટે આપ આત્મા તેવા સીધા ચાલ્યા જાવ ! હું બહુ છું તમે મને ચળાવા માટે આત્મા હો !

ઇર્ષ્ય—હે પુત્રી તને ધન્ય છે ! આવો ને આવો સાવ તારા પતિ પ્રત્યે રાખજે. તેમાં તારું કલ્યાણ થશે ! માફ વચન છે !

ઇર્ષ્ય આકાશ માર્ગે ચાલ્યા જાય છે.

— ❦ —

સત્યવાન અને સાવિત્રીનો હસ્તમેળાપ.

અન્નપતિ રાજ સહપરીવાર સાથે તપોવનમાં આવો રૂંધી મંડળ બેઠું કરી સત્યવાન સાથે સાવિત્રીનો હસ્ત મેળાપ કરી આપી ત્રણ ચાર દીવસ રહી, પરીવાર સાથે પોતાની રાજધાનીમાં જાય છે. પોતાના માતા પિતાના મયા પછી સાવિત્રીએ દળવું, ખાંડવું, પાણી ભરવું, સાસુસસરાને નવરાવવાં, રસોઇ બનાવી સાસુ સસરા અને પોતાના પતિને જમાડી જમવું આવી રીતે ધરક્રમ કરતી છતાં કોઇ દીવસ કંટાળે ભાવતી નહી, જોયા સ્વરે સાસુ સસરા કે પતિ પ્રત્યે બોલતી નથી. જેમ જેમ દીવસો જતા તેમ પતિભક્તિ અને પોતાના વ્રત પ્રત્યે પ્રેમ વધારતી.

" જે રાજવીજવ ભોગવનારી માળા તપોવનમાં રહી મહા-
" સ્થાવ્રમ ભોગવે છે ? તેવી બાળાઓ અને સત્યવાન જેવા પુત્રોને

“ જન્મ આપનારી માતાઓ માણુ સમયમાં બાળ્યેજ હશે ! ”

સત્યવાનનું મોંત જે દીવસે સાવિત્રી સાથે હસ્ત મેળાપ થયો, તે દીવસથી બાર મહીને સત્યવાનનું મૃત્યુ છે. એટલે સાવિત્રી તે દીવસો ગણતી જાય છે, વત પ્રત્યે અને સાસુ સસરાની સેવા પતિ ભક્તિ લેશ માત્ર ચુકતી નથી અને પોતાના મનની લાગણી કોઈ જાણી શકે નહીં તેટલા માટે, પ્રવૃત્તિત ચહેરે સર્વનો સત્કાર કરતી રાત દીવસ પ્રણનું સ્મરણ કરતી. પતિનું બહુ ઈચ્છની તપોવનને રાજધાની, પર્ણકુટીને રાજમહેલ અને પતિને પ્રવૃત્તિત માની આનંદમાં દીવસો ગુજરે છે.

સાવિત્રી આજે પર્ણકુટીમાં બેઠી વિચાર કરે છે. કાલે મારા મતનો હેતુ દીવસ છે, તેમ સ્વામીનાથના મરણનો દીવસ પણ કાલનો છે. સ્વામીનાથને મારી નજર આગળથી એક પક્ષવાર છુટા પડના દેવા નહીં, આ વાત મારા સામુ સમજાતે જણ્યારીશ તો તેજ વખતે પ્રાણુત્યાગ કરશે. તેમ સ્વામીનાથને કહું તો તેમને પ્રાસંગિક પડે ને કાળના પંજમાં કદ સપડાઈ જાય, માટે મારે કાળને વાત જણાવવી નહીં, તેમ સ્વામીનાથ સાથે કાલે મારે આજે દીવસ રહેવું. (સત્યવાન બહારથી આવે છે)

સત્યવાન—પ્રીયા પર્ણકુટીમાં બેઠાં બેઠાં એકલાં શું વીચાર કરો છો ?

સાવિત્રી—આપના નામની માળા જપ્ત છું.

સત્યવાન—પ્રીયા પદમજ થયેલા રાજકુમાર ઉપર આંટલો બધો તમારો પ્રેમ જોઈ હું મારું સદ્ભાગ્ય સમજું છું. પણ મારાથી તમને જાણતાં રાજ વૈભવનાં સુખ આપવા શક્તિ નથી.

સાવિત્રી—પ્રાણુનાથ આવું બોલી મારી મોટામટ શામાટે

વધારો છે ! આપણા સદ્યુદ્ધોથી હું વરી છું. રાજ્ય સુખની ઇચ્છાથી વરી નથી, જેમ રાજહંસ વનમાં આવી વસે છે, તો તેની રાજ-હંસી સાથે રહેવાનું પસંદ કરે છે. રામચંદ્રજીએ પિનાની આગ પાળવા બાર વરસ વનવાસ લીધો ત્યારે સીતાજીએ તેમની સાથે રહી દુઃખમાં ભાગ લીધો છે. તો તેની રીતે દુઃખમાં ભાગ લેવા પ્રભુત્વ અણી પતિવ્રત પાળવા હું વરી છું. પણ આજે મારે તમારી પાસેથી કંઈ માગવાની ઇચ્છા થઈ છે.

સત્યવાન—પ્રેમા તમારો જેવી ઇચ્છા થઈ છે તેની મને ધણી વખત તમને આવી પર્ણકુટીમાં જોઈ છું ત્યારે રાજવૈભવની ઇચ્છા થાય છે.

સાવિત્રી—પ્રાણનાથ તમારી ઇચ્છા પરમાત્મા પુરી કરશે પણ મારી ઇચ્છા તમારે પુરી કરવાની છે.

સત્યવાન—તમારી શું ઇચ્છા છે તે જણાવો.

સાવિત્રી—પ્રાણનાથ તમે સમીચી લેવા જાવ છો ત્યાં તમારી સાથે આવવાની ઇચ્છા રહી છે.

સત્યવાન—કાલે તમારે ત્રોજને નિર્જળો અપરાધ છે, તેથી તમે ચાલતાં ચાકી જશો રસ્તામાં કંઠા આવશે તેમાં તમે કેવી રીતે ચાલી શકશો. હિન્દાળાનો તાપ તમારાથી સહન શીરીને થશે વળી રસોઇ કરવાની પાણી બરવાનું તો તમે વહેલાં શીરીતે પરવારી શકશો માટે અત્યારે આવી માગણી તમારો નકામો છે.

સાવિત્રી—સ્વામી સજે ચાલતાં ચાક લાગતો નથી, કંઠા વાગતા નથી, તાપ લાગતો નથી, અને હું વહેલી છીંડી તમામ કામથી પરવારી તૈયાર થઈશ. તમે હા કહેશો તોપણ આવીશ, અને ના કહેશો તોપણ કાલે તમારી સાથે આવીશ.

સત્યનાન—પ્રીયા તમારો આમલ છે તો મારી ના નથી
જ્યુ માતા પિતાની આજ્ઞા લેવી પડશે.

સાવિત્રી—માતા પિતાની આજ્ઞા લેવી મારા હાથમાં છે.
તમે હા પાડી એટલે હું ખુશી થઈ છું.

ચંડસેનની રાજધાની.

ચંડસેન રાજ્યને જાણ્યું, બદ્દેશના રાજા અન્વપતિએ પો-
તાની દીકરી સાવિત્રીને સત્યવાન સાથે પરણાવી તેથી અન્વપતિ
સત્યવાનને રાજ્ય અપાવા ચઢાઈ કરશે તેમ મારો હાથર વધારવા
મહિયું. રૈયતને કળજે રાખવા જુલમ મુજરતો હતો તે છોડી દઈ
રૈયત સાથે પ્રેમથી વરતવા લાગ્યો. એક દીવસ ચંડસેન રાજા
બર નીંદ્રામાં સૂતો છે તેવામાં દેવી સાવિત્રીનું રૂપ મારજુ કરી
હાથમાં ખંજર ઝાલી ચંડસેનના દીવાનખાનામાં ખંજર અપમ-
વતી બોલી, હે દુષ્ટ પાપી ! ચંડસેન જાગીને જો !

ચંડસેન ઝાંકીને જુવે છે તો, સાવિત્રીને ખંજર લઈ સામે
ધસી આવતી જોઈને ચંડસેન ચરચર મુજવા લાગ્યો અને બોલ્યો.
અરે સાવિત્રી ! તું મધરાતે તે ક્યાંથી આવી ?

સાવિત્રી—રૂપે દેવી—આ ખંજરથી તમારો જીવ લેવા.

ચંડસેન—હાથ.

સાવિત્રી—રૂપે દેવી—મારા સસરાનું રાજ્ય પચાવી પડ્યા
છે માટે !

ચંડસેન—શું ! આ ખંજરથી રાજ્ય પાછું આપીશ ?

સાવિત્રી રૂપે દેવી એકદમ ચંડસેન નજીક પહોંચી આવી છે
ચંડસેન ઉઠી નહાસે છે, એવામાં રાણી જાગી, બહે ! જાગી નાથ !

આમ ગભરાયા ગભરાયા કેમ બગે છે ?

ચંડસેન—રાણી જોને આ સાવિત્રી ખંજર લઈ મારી પાછળ આવે છે. અને કહે છે કે મારા સમરાણુ રાજ્ય પાંચુ આપે નહીંતો આ ખંજરથી મારી નાખીશ.

રાણી—બ્રાહ્મનાથ હું કહેતી હતી કે તમારા મોટા ભાઈ છે ! આજે અંધ થયા માટે તેમની સેવા કરો. પણ મારૂં કહેવું ન માનતાં નીમકહરામ બાણસોની સોબતમાં ચઢી રાજ્ય માદી ઉપર બેસી પ્રધાનને કેદ કરી રૈયત ઉપર કેટલો બધો ભુલમ વરતાવી રહ્યા છે.

ચંડસેન—રાણી તમારૂં કહેવું સત્ય છે. મારા માથે રાત દીવસ મોંતના બધુમરા વાગી રહ્યા છે. હજુ રૈયત ચાન્ત થઈ નથી બંડ કરવા તૈયાર છે. અરે ! રાણી જોને સાવિત્રી અને ખંજર ખંજર મારશે.

રાણી—સ્વામીનાથ એ સાવિત્રી નથી પણ તેના વૃતનાં તપોબળથી દેવી સાવિત્રીનું રૂપ ધારણ કરી આવ્યાં છે. તેમને પગે લાગી મારી મારો. અને કહો કે તપોવનમાં જઈ સત્યવાનને રાજ્ય સોંપીશ.

ચંડસેન ! દેવીને પગે લાગી કહેવા લાગ્યો હે માતાજી ! મારો ઝુઠો માફ કરો અને હું સત્યવાનને રાજ્ય આપીશ,

સાવિત્રી—રૂપે દેવી—ચંડસેન કાલે માદી. ઉપર બેઠા તે તમને આ ખંજરથી હું મારીશ ?

ચંડસેન—માતાજી હું સવારના પહેરમાં જઈ તપોવનમાં જઈ મારા ભાઈ અને સત્યવાનને તેડી લાવી રાજ્ય સોંપીશ અને હું તેમની સેવામાં રહીશ “દેવી અદ્વત્ય થયાં”

ચંડસેન પ્રધાનને કેદમાંથી મુક્ત કરી, કહ્યું : પ્રધાનજી રાજ્ય સંભાળો, અને હું તપોવનમાં સત્યવાનને તેડવા જવ છું.

— ❧ —

સાવિત્રીની માતાનું સ્વપ્નું.

મહારાણી બરનાદામાં સ્વપ્ન આવવાથી એકદમ ભગીને સ્વામીનાથ હોઠો ? હોઠો ? આ યમ રાજ પોતે સત્યવાનનો જીવ લેવા દોડ્યા ?

અન્વપતિ રાણીની આવી જુમ સાંભળી બોલ્યા રાણી સાવધ આવ ! આ શું બોલો છો !

માલવીરાણી—બરેરે માફ નથીય પુટી મધું. ચમરાગના જંગમાંથી સત્યવાન બચવા મુશ્કેલ છે.

અન્વપતિ—પ્રીયા આપણને રાત દીવસ એ કંબળા ચમા કરે છે. માટે ખોટી બ્રમણનાં સ્વપ્ના આવે તેથી બહરાણું નહીં. જેનું માફુ સ્વપ્ન આવે તેનો અવરદા વધે છે.

માલવીરાણી—સ્વામીનાથ પ્રથમ ચમકુતો સત્યવાનનો જીવ લેવા ગયા, તે મેં નજરે જોયા ! તેમનાથી જીવ ન લેવાયો એટલે ચમરાગએ કહ્યું હું પોતે જવ છું. અને તે ગયા એ મેં નજરે જોયું માટે અત્યારે ને અત્યારે તમે આવો તો બચે નહીં તો મને એકલી આવો.

અન્વપતિ—પ્રીયા હું સાથે આવીશ.

— ❧ —

સાસુ સસર : પાસે સાવિત્રી આજ્ઞા માગે છે.

સાવિત્રી વહેલી હોઠી કામથી પરવારી ન્યાં સાસુ સસરા બેઠાં છે ત્યાં આવી.

શૈળ્યારાણી—કાણુ આનું.

સાવિત્રી—માતાજી હું સાવિત્રી.

કુમરસેન—દીકરી આવો બેસો આજે તમે વહેલાં પર-
ચાર્યા લાગે છે !

શૈળ્યારાણી—તમે સાવિત્રી જૂત કરો છો ? તેથી પરીશ્રમ
તમને બહુ પડે છે. માટે સત્યચાનને અડધું કામ કરવા દેતાં હોતો ?

સાવિત્રી—માતાજી જાંઝોનું કામ જીઝો કરે અને પુર-
વનું કામ પ્રશ્ન કરે. મને કંઈ થાક લાગતો નથી, હજી તમારે કંઈ
કામ બતાવવું હોય તે બતાવો હું કરવા ખુશી છું.

કુમરસેન—પુત્ર વધુ તમને ધન્ય છે ! માતા પિતાના લા-
કમાં ઉછરેલાં, રાજવૈભવ ભોગવવા લાયક છતાં તમારાં અમુનસમ
વચ્ચનો સાંભળી હું ખુશી થયો છું !

સાવિત્રી—માતાપિતા આજે મારા જૂતનો છેલ્લો દીવસ છે.
માટે તમારી પાસે કંઈ માગવા આવી છું.

કુમરસેન—આજ સુધીમાં તમે કંઈ માગ્યું નથી છતાં આજે
માગવાની ઇચ્છા થઇ છે તો સુખેથી માગો.

શૈળ્યારાણી—દીકરી આજે તમે અમને પુત્ર વધુનો ખરો
લાવો આપ્યો છે ! માટે તમે માગો ? અને અમને ઈશ્વર આપ્યા
દીવસ નીરંતર આપે એવું ઇચ્છીએ છીએ.

સાવિત્રી—માતા પિતા આજે તમે મારા ઉપર પ્રસન્ન
થયાં છો ! તો ? મને મારા સ્વર્ગી સાથે સ્વર્ગીધી લેવા જવાની
રજા આપશો ?

કુમરસેન—દીકરી એમાં તમે શું માગ્યું ?

સાવિત્રી—તમારી હા પાડવી.

રોખ્યારાણી—આને તમારે નિર્જા ત્રીજો અપવાસ છે. વળી રૂપીપત્નીઓ કહે છે કે સાવિત્રી સરીરે મુકાણી છે. તો ! અમે કેવી રીતે હા પાડીએ.

ધ્રુમત્સેન—કાલે પારણું કરી બીજો દીવસે જવ તો ?

સાવિત્રી—પિતાજી મેં સવારથી એવો નિશ્ચય કરી રાખ્યો છે. આને સ્વામી સાથે વનમાં સમિધી લેવા જવું છેજ ? માટે ત્યાં પાડી માફ મન દુભાવશો નહીં.

રોખ્યારાણી—સત્યવાનને જે બધામણુ કરવી ધટે તેવી ભલામણુ કરી રજા આપો.

ધ્રુમત્સેન—સત્યવાન ક્યાં છે ?

સત્યવાન—પિતાજી આપની પાસેજ ઉભો છું.

ધ્રુમત્સેન—બેટા આને સાવિત્રીને તારી સાથે આવવાની ઇચ્છા થઈ છે. એને આને ત્રીજો નિર્જા અપવાસ છે. માટે આજે પરીશ્રમ લેવા દરજ્જા નહીં.

રોખ્યારાણી—તારાથી લગાર છુટી પાડીશ નહીં, રોજ તું સંખ્યાકાળે આવે છે ? પણ આને સુર્ય અસ્ત પહેલાં આવવો.

સત્યવાન—માતાપિતા હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તીશ.

ધ્રુમત્સેન—બેટા સત્યવાન આને તમે બહેલાં જવ.

રોખ્યારાણી—સુર્ય અસ્ત પહેલાં નહીં આવો તો અમારજ પ્રાણ રહેવા મુશ્કેલ છે.

સત્યવાન—માતાજી સુર્ય અસ્ત પહેલાં અમે જરૂર આવી પહોંચશું.

સાવિત્રી—માતાજી હું જવ છું ?

રોખ્યારાણી—બહે જવ ! પ્રજા તમારી રક્ષા કરે.

સમીધીવન.

સત્યવાન અને સાવિત્રી અનેક જાતનાં ઝાડ જોનાં ફળ પુલ્ક-
વીણતાં સસલાં હરણીવાંની સાથે રેલ કરતાં, પ્રેમની ચેષ્ટા કરતાં,
ગાથાં ગાય છે. યમદુત સત્યવાનનો જીવ લેવા કાંઈ મારે છે. પણ
સાવિત્રી સત્યવાનના પગલે પગલે ચાલવાથી યમદુત કોણ રીતે
સત્યવાનનો જીવ લેવા સક્તિવાન થતો નથી ? આખરે નિરાશ થઈ
યમદુત યમ દરવારમાં પાછો ગય છે.

યમરાજા આવેલા દુતને કહે છે, સત્યવાનના જીવને હા-
જર કરો ?

દુત—મહારાજ સત્યવાનનો જીવ લેવા મારી સક્તિ નથી.
યમરાજા—કારણ.

દુત—સાવિત્રી ખરી પતિવ્રતા ધર્મ પાળવાવાળી અને વૃત-
થી રક્ષાએલી. એક પક્ષવાર સત્યવાનને પોતાની પાસેથી ખસવા
દેતી નથી, હું ક્રોધ કરી સત્યવાનનો જીવ લેવા ધસુ છું ? તેવોજ
અમી મારા સાથે આવે છે. જુઓ મારું શરીર કેટલુંક તો દાઝી
ગયું છે.

યમરાજા—હું જાતેજ સત્યવાનનો જીવ લેવા જવું ?

સત્યવાન જે જગ્યાએ હમેશાં સમીધી કાપવા આવતા હોતે
હાં આવી સાવિત્રીને કહ્યું પ્રીયા હમેશાં બહીમાં સમીધી લેવા
આવું છું. મારે તમે આ શીતળ જાગમાં બેસો, હું સમીધી કાપી
બારો બાંધી તમારી પાસે આવું છું સાવિત્રીનું હૃદય એકદમ
ધડકવા લાગ્યું, અને શરીર કંપી ઉઠ્યું, છતાં ધોરજ રાખી સા-
વિત્રી બોલી ? સ્વામીનાથ ? તમે બેસો અને મને કુડાડો આપો તો
હું સમીધી (લાકડાં) કાપી લાવું.

સત્યવાન—પ્રીયા તમારું કોમળ શરીર, નિર્જાત અપ-
 વાસ છે, તમારા ધાતો સમીધી જટ કપાસ નહીં માટે હું
 જાણતી છાપી લાવીશ. એમ કહી સત્યવાન ત્યાંથી થોડે દુર સમી-
 ધીનું ઝાડ હતું ત્યાં આવી ઝાડ ઉપર ચઢી ડાળા ઉપર આવી બે
 હાથે કુહાડી ઝાલી બા મારે છે. એવામાં ચમરાજને તેને ત્યાં આવી
 નામરૂપ ધાતુ કરી સત્યવાનના માથા ઉપર એક ડાળુ હતું ત્યાં
 આંટી મારી ગે. નીચે જઈડુ મુકી સત્યવાનના માથા ઉપર કંસ
 માર્યો, સત્યવાન—હે પ્રીયા મને કંઈ કરડ્યું એમ બેલો ત્યાં પાડી
 હાથમાંથી કુહાડી પડી ગઈ, સત્યવાન ડાળા ઉપરથી ઘટ્યો. સાવિત્રી
 દોડતી આવી સત્યવાનને ઝાલી લીધો, ધીમે રહી બોલ પર મુવાડી
 થાય પોતાના ખેડામાં જઈ પાશવરતી પવન નાપસ લાગી સત્ય-
 વાન લથડતા અવાજે બોલ્યો માતા પિતાની આરા પ્રમથે મુર્ખ-
 અસ્ત પહેલાં શી રીતે જવાશે.

સાવિત્રી—આમીનાથ તમારા મગજે ગરમી ચઢી ગઈ છે માટે
 એ ધડી બિચારો એટલે તમને શાન્તી વળશે. હું તમને જાગાડીશ.

સાવિત્રીની નજર નેકે ડાબે સત્યવાન હોયો હતો ત્યાં ગઈ
 એટલે નમને જોયો. સાવિત્રીએ સત્યવાનના માથા ઉપર હાથ
 ફેરવ્યો તો લોહી વાળી આંગળી જઈ. સાવિત્રીએ કંઈપાંત કરી
 રોવા માંડ્યું, રોતાં રોતાં સાવિત્રી બોલી ઉઠી. હે નાથ ! તમે
 નામ નથી પણ નામ રૂપે કોઈ દેવ છો ! તમે મારા સ્વામીને
 માટે મરડ્યા અને તમારી શું ઇચ્છા છે તે જણાવશો.

ચમરાજએ બેસ્યું અત્યારે એને જવાબ નહીં આપુ તો
 મને શ પ દેશે. એમ ધારી પોતાના સ્વરૂપે સાવિત્રી સામે ઉભા રહ્યા.

સાવિત્રી—આપ કીયા દેવ છો ?

યમરાજ—હું યમરાજ છું ?

સાવિત્રી—આપ માણાત યમરાજ હો તો ! મારા પ્રશ્નમાં છે. વળી આપને નામરૂપ શા માટે ધારણ કરવું પડ્યું.

યમરાજ—સત્યવાનનો જીવ લેવા.

સાવિત્રી—દરેક મનુષ્યના જીવ લેવા આપના કુતો આવે છે ! તો આપે શા માટે તસ્તી લીધી ?

યમરાજ—પતિમત્તા સ્ત્રીઓને વીધવા બનાવવા મારા કુતો શક્તિવાન નથી, માટે મારે જાતે આવવું પડે છે. અને કે.ક મનુષ્ય દેખી શકતું નથી. તમે ખરો પતિવ્રત ધર્મ પાળનાર છો, સાચુ સમરાની સેવા કરનાર છો ! અને પ્રેમથી જીવ કરો છો ! તેથી તમે અને દેખી શકો છો.

સાવિત્રી—મારા ધન્ય જાત્ય કે આપનાં દર્શન થયાં.

યમરાજ—પુત્રી તારા સ્વામી સત્યવાનનું આયુષ્ય પૂરું થવાથી તેના જીવને હું લઇ જવું. “એમ કહી સત્યવાનના જીવને પોતાના પાસમાં બાંધી આશ્રય માર્ગે ચાલવા મંડ્યું.”

સાવિત્રી પોતાના સ્વામીને જીવ જતાં જોયો એટલે સખ પ્રસેથી યમરાજ પાછળ દોડી, ચોડે છેડે ગયા પછી યમરાજએ પાછળ જોયું તો સાવિત્રી આવતી જોઇ બેઠ્યા—હે દીકરી ! તારે ને તારા સ્વામીને આશવની સમાધિ પુરી થઇ. તું શા માટે પાછળ આવે છે !

સાવિત્રી—હે પ્રશ્ન આપ દયાળુ છો ! હું કરમરીને બીનંતી કહું છું કે ? મારા સ્વામીના જન્મકાળે મારો જીવ લઇ જવ, અને મારા સ્વામીને તેમના અંત માતા પિતાની સેવા કરવા છોડો દો. મારું રહેલું આયુષ્ય મારા સ્વામીને અપણું કહું છું.

યમરાજ—હે દીકરી તું પતિવ્રતા ધર્મને જાનવું બોલે છે. પણ નિર્માણ મને આયુષ્ય પુર થયે સર્વેને એકજ રસ્તે જવાનું છે. માટે જવુંજ નોંધજો. આયુષ્યની અદલાબદલી માગથી થાય નહીં પણ બદલાથી થતી નથી. છતાં તારા સ્વામીના જીવ વગર તારી ઇચ્છા હોય તે માગી લે ?

સાવીત્રી—મારા સામુ સસરા અંધ છે તે દેખતાં થાય.

યમરાજ—તથાસ્તુ. “ યમરાજ ચાલવા માંડે છે. સાવીત્રી પાછળ જાય છે એટલે યમરાજ ઉભા રહે છે. ”

સાવીત્રી—પિતાજી મારા સ્વામીના જીવથી મારો જીવ બંધાયેલો છે. તેમના વગર હું ધડીભર રહી શકું તેમ નથી. પતિવ્રતા ક્રીતા સાતે ભવ પતિ સાથે રહેવાની.

યમરાજ—હે દીકરી તારા સ્વામીના જીવ વગર તારી ઇચ્છા પ્રમાણે માગી લે.

સાવીત્રી—મારા સસરાનું મને રાજ્ય પાછું મળે.

યમરાજ—તથાસ્તુ. “ સાવીત્રીને પાછળ આવતી જોઈ યમરાજ—હે દીકરી પ્રેમને બધાં ધણાં મનુષ્યો સાથે આવવા તૈયાર થાય, તેમાં પતિવ્રતા તો પતિ પહેલાં મરણ પામે છે. પણ કર્મથી જે શરીર બંધાયું છે. તે ભોગવ્યા વગર છુટકો નથી. માટે તમે પાછાં જાવ, અને તમારા સ્વામીના શબને અગ્નિ સંસ્કાર દઈ તેમની મર્ચુડીયા કરો વીધવા ધર્મ પ્રમાણે ધર્મ પાળી એજ પતિને આવતા ભવે મેળવવા પ્રયત્ન કરો.

સાવીત્રી—પિતાજી પતિવ્રતા તો પતિ પાછળ સંતિ થાય છે પણ મને મારા તપોબળથી મારા સ્વામીના જીવને જોડાયું છે માટે હું તેમની સાથે રહેવાની ?

યમરાજા—હે દીકરી તારા સ્વામીના જીવ વગર તારી કંઈક
પ્રજાણે માગી લે.

સાવિત્રી—મારા પિતાના કુળની વૃદ્ધિ કરનાર મારે સો
જામ થાય.

યમરાજા—તમારુ.) સાવિત્રીને પાછળ આવતી જોઇ)

યમરાજા—હે દીકરી તેં સાસરીઆને તારી, પીયરના કુળને
અજ્ઞાલું, છતાં મારી પાછળ આવે છે પણ વીધાત્રીના લેખ
મીઠ્યા થનાર નથી. હું જાણું છું. તને દેવગતી પ્રાપ્ત થઇ છે,
તેથી મારી પાછળ આવવા હિમત કરું છું. પણ દુઃખી મધ્ય વચ્ચે
થાક પણ લાગ્યો હશે. માટે પાછી વળ અને જમ સાસુ સસરાની
સેવા કર

સાવિત્રી—હે પ્રજા! મારા સ્વામીના જીવને આપે કેવી રીતે
પાસમાં બાંધી રાખ્યો છે. ને તે જીવ ફેટશે દુઃખી થાય છે. તેનો
વીચાર કરો હું મારા સાસુ સસરાને માફ સમાચાર આપું તેજ
વખતે પોતાના પ્રાણુત્યાગ કરે. મારાં માતા પિતા મને વીધવા
જોઇ ઝુરીઝુરીને મરે. જોકે જીવ માટે મારે જીવના જીવ લેવા
માટે પાછી વળું.

હરીશ્ચંદ્રની રાણી તારામતી પોતાના પતિનું રૂણ ઉતારવા
નીચ ઘેર વેચાણી છતાં પતિવ્રત પાળ્યું તો અંતે સુખી મધ્ય રાત્ર
ચંદ્રજો સીતાજીનો ત્યાગ કર્યો છતાં પતિવ્રત પાળ્યું તો અગ્ની
શીતળ થયો. સતી દ્રૌપદી પાંચ પતિની પટરાણી છતાં પતિવ્રત
પાળ્યું, તો કૃષ્ણ ભગવાને નવસો નવાણું ચીર પુર્યો તો ? હે પિ-
તાજી ? પતિ દુઃખે દુઃખી પતિ સુખે સુખી એજ પતિવ્રતાનો ધર્મ
છે. એમનાથી અધ્યમ દુઃખ સહન કરીશ. ને મારા સ્વામીના જી-

વને આપ બાંધી બાંધી ત્યાં મારા જૂતાના પ્રભાવથી બને.
આપની કૃપાવડે હું આવીશ.

યમરાજ—હે દીકરી તારા સ્વામીના જીવ વગર તારી
કુચ્છ પ્રમાણે માગી લે.

સાવિત્રી—મને મારા સ્વામીના સંગથી સેા મુત્ર મામ ;

યમરાજ—તમારુ. (સાવિત્રીને પાછળ આવતી જોઇ.)

યમરાજ ક્રોધ બતાવી—હે સાવિત્રી ? હું યમરાજ ! મારું હૃદય
વજ્ર સમાન ? છતાં તારા અમૃત બરેલાં વચનો સાંભળી તારો
છિપર પ્રસન્ન થઇ તારી કુચ્છ પ્રમાણે ચાર વરદાન આપ્યાં છતાં
મારી પાછળ આવે છે માટે શેની બાંધ ?

સાવિત્રી—હે પ્રભુ ! સાધુ પુરુષોના મુખમાંથી જે શબ્દો
નીકળે છે તેજ પ્રમાણે પળેછે; દુઃખી માણસો સંત પુરુષો છિપર
વિશ્વાસ વધારે રાખેછે, સંન્યસ પુરુષોના મુખમાંથી જે શબ્દો
નીકળે છે તેજ પ્રમાણે પળે છે; દુઃખી માણસો સંત પુરુષો છિપર
વિશ્વાસ વધારે રાખે છે, સંન્યસ માણસોને સ્વર્ગમાં બધો બહાલો
હોય છે, સંન્યસ પુરુષો આશા આપી કરતા નથી, વેદપુરાણોમાં
મુખ્ય ધર્મ ગ્રંથસ્થાશ્રમ ગણ્યો છે. તો સંન્યસ પુરુષની સાથમાં
આવવાથી મને શેા લાભ ?

યમરાજ—હે પુત્રી તારાં વિવેકબર્યા વચનો સાંભળી તારી
છિપર હું બધો પ્રસન્ન થયો છું ? માટે છેલ્લું વરદાન તારી કુચ્છ
પ્રમાણે માગી લે ?

સાવિત્રી—હે ? દુઃખાળુ પિતા ? તમે મને સેા મુત્રોનું વરદાન
આપ્યું છે ? હા મારા સ્વામીને જીવિતદાન આપી તમારું આપેલું
વચન પાળો ?

યમરાજા—હે કુળને તારનાર હીકરી ! તેં મને વચનથી
આધી તારા પતિનું જીવન માગી લીધું, તેથી તારા પતિવ્રતપણાને
ધન્યવાદ આપું છું ! મારા પાસમાંથી તારા પતિને મુક્ત કરું છું !
અને આજથી ચારસો વરસનું આયુષ્ય થશે ! તારા વિષે સો પ્રવ્રને
હિંતપત્ત કરશે, અને તે વંદના ક્ષત્રિયો સાવિત્ર નામથી ઓળખાશે ?

યમરાજાએ સત્યવાનના જીવને પોતાના બંધનથી છુટા કરી
આપ્યા ગયા. સત્યવાનનો જીવ જગમાં પેઠો. સાવિત્રી પાસે આવી
એકી થોડીવારે અમ કરક્યું એટલે સાવિત્રીએ સત્યવાનને બગાડ્યો;
સત્યવાન બેઠો થઈ બોલ્યો, અરે પ્રીયા હું તો રાત દેખું છું !

સાવિત્રી—સ્વામીનાથ રાત પડી છે.

સત્યવાન—અરેરે માતા પિતા ગુરતાં હશે એમની આજ્ઞા
અમાણે મારાથી ન વર્તાયું હે પ્રીયા ! તેં મને જાંધવા કેમ દીધા.

સાવિત્રી—સ્વામીનાથ આશ્રમ તરફ આમતાં તમને તમામ
હકીકત કહીશ.

સાવિત્રીએ સત્યવાનનો હાથ ગ્રાહી ધીમે રહી ઉભા થયાં.

સત્યવાન—પ્રીયા હું ધણે અજ્ઞાત થઈ ગયો છું. હજી
મારું માથું થમથમી રહ્યું છે.

સાવિત્રી—સ્વામીનાથ મારા ખલાનો ટોમ રાખી આલો
રાત વધારે ગઈ છે માટે આશ્રમે પહોંચી માતા પિતાને અળીએ.

સત્યવાન—પ્રીયા આશી.

સત્યવાન અને સાવિત્રી બન્ને આશ્રમ તરફ ગયા છે. અનેથી
તમામ હકીકત સાવિત્રી કહી સંભળાવે છે.

આશ્રમમાં સત્યવાનનાં માતાપિતા સુપ્રસિત થઈ ગયાં પણ

સત્યવાન અને સાવિત્રી આવ્યાં નહીં તેથી કલ્પાંત કરવા માંડ્યું. તે સાંભળી રૂપીઓ અને રૂપીપત્નીઓ બેમાં ચર્ચ ગયાં અને પૂછ્યું ત્યારે તેમને કશું સત્યવાન સાથે સાવિત્રી આજે સમીધી લેવા ગઈ છે, સુર્યસ્ત પહેલાં આવવા કહેલું છતાં હજી સુધી આવ્યાં નહીં માટે અમે ધીકર કરીએ છીએ. રૂપીઓ અને રૂપીપત્નીઓ રાજ રાણીને આડીઅવળી વાતો કરી તેમને શાન્તી આપે છે. એવામાં ચંડસેન રાજ આવી રૂપીઓ અને પોતાના બાઈને પ્રણામ કરી બોલ્યા—હે બંધુ ! તમે મને પુત્ર તરીકે પાળી મોટો કર્યો છતાં મેં તમને અમામ દુઃખ આપ્યું છે, તેની માફી રૂપીમંડળ સમક્ષ હું માગું છું.

દુઃખત્સેન—બાઈ તેમાં તમારો દોષ નથી પરમાત્મા બાકે છે તેજ પ્રમાણે મમા કરે છે. બાઈ સત્યવાન અને સાવિત્રી સમીધી બઈ હજી સુધી આવ્યાં નથી.

ચંડસેન—ગોળ બાઈ તમે જતાવો તે રસ્તે હું તેમને સોધવા જઈ.

પ્રેમ્યરૂપી—અમે ચાર દીકરાએ ચાર માણસ મોકલ્યાં છે.

ગૈતતમરૂપી—મહારાજ ચંડસેન તમે બેસો અમણવા રસ્તે તમને પત્તો નહીં જાય.

સાવિત્રીનાં માતાપિતાને આવતાં બેઠ રૂપીમંડળ કહે મહારાજ અશ્વપતિ પધારો.

અશ્વપતિ—હું સર્વેને પ્રણામ કરું છું.

દુઃખત્સેન—મહારાજ અત્યારે અમુકા દુઃખમાં જામ લેવા ક્યાંથી પધાર્યાં.

અશ્વપતિ—સાવિત્રીને મળે બહુ દીવસ મમા માટે સાવિ-

ત્રીની માતા કહે અત્યારેજ મારે સાવિત્રીને મળવા જવું છે એટલે
મેંડા ત્યાંથી હટીને આવ્યાં છીએ.

માલવીરાણી—સાવિત્રી ક્યાં છે ?

રૈખ્યારાણી—કોઈ દીવસ નહીં ને આજે સાવિત્રી સત્યવાન
સાથે સમીધી લેવા ગઈ છે. રોજ સત્યવાન એકલો જતો હતો
પણ સાવિત્રી અમારી પાસેથી પરાણે આતાં બધા સત્યવાન સાથે
ગઈ છે તે હજુ સુધી જન્મે આવ્યાં નથી તેમને સોધવા ધૌમ્ય-
રૂપી અને શ્રીતમરૂપીએ માણસો મોકલ્યાં. અને અંધ ક્યાં જઈએ?
અમારા સહભાગ્યે અને રૂપીઆશ્રમે રહીએ છીએ અમારી બરફાલ
ધણી રાખે છે.

ધુમત્સેન—આજે સાવિત્રીને નિર્જળો ત્રીને અપવાસ છે
અને જવા ના પાડી છતાં હડ કરીને સાથે ગયાં.

“અશ્વપતિ અને માલવીરાણી તો ભણતારાં હતાં કે સત્ય-
વાનના મૃત્યુનો આજે દીવસ છે મારે સાવિત્રી પોતાના પતિને
સાથવવા સાથે ગઈ હતી.”

શોધવા ગયેલા માણસો એક પછી એક એમ મારે દીશાથી
આવી ગયા અને જવામગાં સત્યવાન અને સાવિત્રીનો અમને
પત્તો ન લાગ્યો તે સાંભળી સત્યવાન અને સાવિત્રીનાં માતાપિતાએ
રોડકળ કરવા માંડી એવામાં સત્યવાનના માતાપિતાની આંખોનાં
પડા ખુલી ગયાં.

ધુમત્સેન—વિપત્તિમાં આનંદ પ્રશ્ન એ મારે આવ્યો.

ધૌમ્યરૂપી—મહારાજ શો આનંદ થયો.

ધુમત્સેન—હું તમને સર્વને દેખું છું.

રૈખ્યારાણી—હું પણ દેખું છું.

ગૌતમરૂપી—વીણાનાદ નજીકમાં સંભળાય છે.

દ્રોણરૂપી—નારદમુનિ શુભ સમાચાર આપશે.

નારદમુનિ આવી અશ્વપતિ અને માલવીરાણીને જોઇ કહેવા લાગ્યા. હે અશ્વપતિ રાજન ! સાવિત્રીનું પ્રાકમ જોઇ કું બહુ પુણી થયે છે.

માલવીરાણી—મુનિરાજ અત્યારે તેમની સ્ત્રી સ્થિતી છે.

નારદમુનિ—પુત્ર સત્યવાનને બહુ પરિશ્રમ પડવાથી સાવિત્રીના ખભે દાઢ કુકી ધીમે ધીમે આવે છે. હુમત્સેન અને શૈળ્યારાણી દેખતાં થયાં તે પ્રતાપ સાવિત્રીને છે.

શૈળ્યારાણી—મુનિરાજ ન્યાં સુધી સત્યવાન અને સાવિત્રીનું હુઆર્વોદ ન જોઈએ ત્યાં સુધી આંધળાં સમજવાં.

અશ્વપતી—મુનિરાજ સત્યવાનને પરીશ્રમ પડવાનું કારણ કયા કરીને કહેશે.

નારદમુની—હુંકમાં તેમનું વૃત્તાંત કહું છું તે સાંભળો

સાવિત્રી સાસુ સસરાની આજ્ઞા લઇ સત્યવાન સાથે સમીધી લેવા ગઇ, સત્યવાન જે જગ્યાએથી રાજ સમીધી લાવતો હતો તે જગ્યા સાવિત્રીને ખતાવી બાથમાં બેસાડી સત્યવાન સમીધી કાપવા આડ ઉપર ચઢી કુહાડીથી ડાણું કાપે છે તે વખતે તેના માથા ઉપર સર્પડંડ થયો સત્યવાન ગ્રીસ પાડી બોંબપર પડતો જતાં સાવિત્રી ઘેડી સત્યવાનનો હાથ ઝાલી બોંબપર મુલાકાઈ બોળામાં માથું સખી વિલાપ કરી રોવા માંડ્યું, એટલે સર્પમાંથી રૂપ પ-લટાઇ ચમરાળ પોતાના ખરા સ્વરૂપે સાવિત્રી સાથે ઉભા રહ્યા, સાવિત્રીએ પતિવૃત્તાને બળતાં વિવેકબળે વચ્ચે સંભળાયાં તેથી ચમરાળ તેની ઉપર પ્રસન્ન થઇ ચાર વરદાન આપ્યાં.

માલવીરાણી—મુનિરાજ ચાર વરદાન ચમરાળએ કીધાં
આખાં તે જણાવશે.

નારદમુનિ—પહેલું બંધ સાધુ સસરા દેખતાં થાય તે તમે
જાણ જુઓ છો. બીજું તેમનું ગમેલું રાજ્ય પાછું મળે—અંડસેન
રાજા તમે કેમ જાણ્યા છો ?

અંડસેન—મુનિરાજ ! બંધવને રાજ્ય આપવા.

નારદમુની—ત્રીજું માતાપિતાના કુળની વૃદ્ધિ કરનાર સેા
બાપ થાય. ચોથું પતિસંનયી સેા પુત્રો મને થાય, ચોથા વરદાનથી
ચમરાળ બંધાયા તેથી સત્યવાનના છત્રને મુક્ત કરી ચારસેા વર-
સનું આયુષ આપું.

સર્વે—ધન્ય છે ! સાવિત્રીને ધન્ય છે ? !

નારદમુની—સાવિત્રીએ માતા પિતા અને સાધુ સસરાના
કુળને વધારી, પતિવ્રતપણું જાળા જતને બતાવી આપું છે. જે
ત્રી સાવિત્રીના પગલે ચાલશે તે ત્રી અક્ષયમુખ પ્રાપ્ત કરશે.

(નારદમુનિ આમ્રક્ષમાર્જે આલ્યા ગયા.)

સત્યવાન અને સાવિત્રી આશ્રમે આવી માતા પિતા સાધુ
સસરાને પગે લાગી કૃષીમંડળને પ્રણામ કર્યાં.

કુમરસેન—બેટા તમને ત્રપ્પડંક ક્યાં થયેા હતા ?

સત્યવાન—પિતાજી તમને કાણે ખગર આપી.

કુમરસેન—નારદમુનિ પધાર્યા હતા તેમને તમારેા હુંક

જ્વતાત અમને સંભળાવી હમણાં જ ગયા.

સત્યવાન—પિતાજી તમારા પુત્રવધુના પ્રતાપથી હું તમારા
હર્ષનનેા અભીલાષી બન્યો છું ? પુત્ર્ય કામગી તમે પધાર્યા છો ?

અંડસેન—પુત્ર સત્યવાન ચારાં પાપી જુઓની કૃપા આપી

રાજ્યધાનીમાં પધારી રાજ્યમુગટ ધારણ કરશે ?

સત્યવાન—પુણ્ય કાકાથી રાજ્યમુગટને ચોખ આપ છે ?
હું આપની પાસેથી શિશુલુ લેવા ચોખ છું.

અશ્વપતિ—ધન્ય છે ! સત્યવાન ધન્ય છે ! તમારા કાકા
અને અમારી સર્વની મરજી તમને રાજ્યમુગટ ધારણ કરાવાની છે.

સત્યવાન—વડીલોની આજ્ઞા હું માન્ય કરીશ.

રૂપીમંડળ સહીત રાજ્યધાનીમાં આવી સત્યવાનને રાજ્યા-
ભિષેક કરી રાજ્યમુગટ ધારણ કર્યો.

સાવિત્રીના ગરબો.

રાજા અશ્વપતિને ડાહી છે એક હીકરીરે,
એનું સતિ શિરોમણી સાવિત્રી છે નામ;
એના સ્વામીનો હોમબો મમ પાસધીરે.
સાવિત્રીએ સફળ જન્મમાં અમર કીધું નામ.
એના ઉત્તમ ગુણની મરબી ગાઓ મુંઢરીરે.
રાજા ધ્રુમત્સેન ધરડો ને આંખે આંધળારે,
તેનાં ભાષાએ લખ લીધું રાજ્યાસન;
તેથી તપોવનમાં જન્મને બાંધું ઝૂંપડુરે.
તેને સત્યવાન નામે લાડકડો છે તન,
અંધ માતપિતાની સેવા કરતો પ્રેમથીરે;
ક્યા કચનવરણી જોલી લાગે મીઠડીરે,
મીઠા મહેરામણ જેવા ગુણ મંજીર;
વૃદ્ધ અંધ માતપિતાની બાંધો લાકડીરે.

રેતો માતપિતાની આજ્ઞાને આધીન,
 સાવિત્રીએ તેની સાથે વરવા આદ્યુંરે.
નારદ— નારદજી કહે છે એ બાળા ધેલડીરે,
 સત્યવાન સાથે વરતાં ચાશે હાથ;
 એની આવરણનો એક વરસ બાકી રહ્યોરે.
 આટે ના કરીશ તું વગર વિચાર્યું કામ,
 શોધી રાજકુંવર રૂપાળાની સાથે વરારે;
સાવિત્રી— સાવિત્રી બોલી નારદજી સાંભળારે,
 લખીયા વિધાત્રીના લેખ નહિં ફરનાર;
 મહેં તો મનથી માન્યો તે પરમેશ્વર માહરારે.
 મહારો નિશ્ચય કોટી કર્યો નહીં ફગ્યાર;
 તેથી એ વરની સાથે સમપણુ માફ કરારે.
અન્યેસેન— જોઈ અમપણું દીકરીનું રાગએ પછીરે,
 દીર્ઘ સત્યવાનની સાથે કન્યાદાન;
સત્યવાનમાં— મોટા રાજમહેલની વસનારી વગડે વસીરે,
 ત્યાંથી નવાં જુનાં વસ્ત્ર કમીં પરિધાન.
 રમેહે સ્વામી, સસરા સાસુની સેવા સજારે,
 કોઈ દી જુમીપર પામ તેણે દીધા નથીરે;
 જેના પડતા બોલ જીપાડે ઘસી ઘસ;
 એની કાયા કોમળ પુલ સખ્યા પર લોહીતીરે.
 તેણે તપોવનની કુંપડીમાં કીધે વાસ;
 મનથી માન્યું મારા વૈભવમાં બાકી નથીરે.
 બાણીના રૈલા સમ દીવસો જીતારે,
 સતી નારદજીનાં વચન કરતી શબ્દ;

મનમાં ભય ધરતી નવ કરતી કોઇને વારતારે.
 દિવસ ચાર રહ્યા બાકી આવરકા તણારે,
 તે સમયથી કીધું સતીએ અન જળ ત્યાગ;
 જોડ્યું ચિત્ત પ્રભુમાં ધારીને શુભ ધારણારે.
 સોંપ્યું મીઠી હરિના ચરણે પોતાનું ભાગ્ય;
 ચારી બહારે ચડીને હે દીનમંદુ શ્રાવણારે.

સામુ-સાસરે—સામુ સાસરે જાણ્યું સંકટ વધુ અતિ વેકતીરે,
 જાને માટે કરતી અન જળનો ત્યાગ;
 શાણી શા માટે કારણ તમે કહેતાં નથીરે.
 કષ્ટે કરમાયે કોમળ તમારી કાય;
 નાની વયમાં પ્રત કરવાં તમને યોગ્ય નથીરે.
 ચાર દીવસ વિતાવ્યા પ્રત વિધિ કરીરે,
 આવ્યો સ્વામી સ્વર્ગે સિધાવ્યા કેરો દીન,
 જાણે ના થવું અળમી હું મારા નાથથીરે.
 એવો દ્રઢ નિશ્ચય કીધો સાવિત્રીએ મન;
 પતિ સંજે રહેવા તૈયારી જાની કરીરે.
 સત્યવાન માતા પિતાને ચરણે નમીરે;
 કરમાં લઈ કોવાડો કાષ્ટ કાપવા જાય;

સાવિત્રી—તે વખતે સાવિત્રી સ્વામીને જાની વિનવેરે.
 જાણે વન જોવાની ઇચ્છા મુજને થાય;
 માટે સંગાથે લઈ જાઓ સ્વામી મુજનેરે.

સત્યવાન—નારો ત્હારી છે કોમળ કયા પશ્ચીરે.
 ત્હારી કમળ સરખી કાન્તિ વિલસ જાય;
 બહાલી વયગામી ઝાઝા કંઠક ને કાંકરાંરે.

તકારી પંજર સરખી પગ પાની છુંદાપ;

તેથી હા મેલી અલગેલી ધરમાં રહોરે.

સાવિત્રી—સ્વામી તમ સંગાથે જંગલ મંગળ લાગતુરે;

ધરમાં તમ વિષ્ણુ મુજને ધરતી ખાવા ખાય.

હું તો પગલે પગલે આવી તમ પુંડે રહુંરે;

મુજથી આપ વિના એકલડી નહિ રહેવાય;

તેથી સંગાથે લઈ જાઓ સ્વામી મુજનેરે.

સત્યવાન—નારી મારી સાથે આબ્યાની ઇચ્છા કરોરે,

આગા માથે તમે માત પિતાની પાસ;

આગા આપે તો નારી મુજ ચાલો સાથમાંરે.

વડીલ જનોની આગા નવ ભોપાય;

લખીયું શાસ્ત્ર પુરાણે જણો છો સરવે તમેરે.

આગા—સાસુ સસરાની આગા માગી ચાલ્યાં દંપતીરે,

પંથે કરતાં પ્રેમે વિધિ વિધિ વાત વિચાર,

મુખ મલકાવે પશુ સાવિત્રીને ચિંતા ધણીરે.

રાખે પળ પળ પોતે પતિની સંભાળ;

ધીરજ રાખીને મનમાં સંભાળે મીઠીરે.

સત્યવાન ને સાવિત્રી આવ્યાં માઠા વનમાંરે,

વીણ્યાં ડુલ્લ અને ફળ ઇચ્છાની અનુસાર;

વળતી સત્યવાને ડોવાડો લીવો હાથમાંરે.

લાઓ કાષ્ટ કાપવા સત્યવાન જે વાર;

મગ નામરૂપે આવી માથે કરડયોરે,

ચીસ પાડી ને બંધો લાગ્યાં ધ્રુજવારે,

સાવિત્રીએ દોડી સત્યવાનની અલી જાય;

સ્વામી મારા જા તે શું તમને થયુરે,

આખે તમ્મર આવે માથું લાગી જાય;
 સાચી નહીં સમજતું દુઃખ થઈ ચાતું મનેરે.
 માથું જોળામાં લઈ પાલવથી પવન નાંખતીરે,
 તમને કુળદેવી વનદેવીની રક્ષાય;
 અંધ માત પિતાની સેવાના પ્રુણે કરીરે,
 બહારે આવીને વિશ્વગૃહર કરશે રક્ષાય;
 એવું બોલીને ડાળા સાગી નજર કરીરે
 જોઈ નાગને સાવિત્રી મુખથી બોલતીરે,
 તમે નામ નથી પણ લાગે છે કાંઈ દેવ;
 આ કારણથી સ્વામી મારાને કરડ્યારે,
 જેના વચ્ચતણો દીસે છે રાતો રંગ;
 જેના માથે છે મુગટને કુંડળી કનકારિ.
 એવે વેશે ચમરાજ આવી ઉભા રહ્યારે,
 જોઈ સાવિત્રીની કાચે બિપલ્યો કંપ;
 ત્હોણે ધીરજ ધરીને બોલી સુંદરીરે,
 મુજને લાગે છે તમે દેવતણા અવતાર;
 આબ્યા આ માટે ને શું કરવા મનમાં ચઢ્યારે.

ચમરાજ — હું તો ચમરાજ છું સાંમગ એ સાચી સતીરે,
 આબ્યો છું ત્હારા સ્વામીને લેવા કાજ;
 આજે એના આમુષની અરથ પુરી થતીરે,
 ત્હારા સ્વામીપરનો સ્નેહ હવે વિમાર,
 નાંખી મારા પડડીઓ સુદમ દેહ એવું કહીરે.

સાવિત્રી — દેખી જાણ્યેલો સ્વામી કેરા જીવનેરે,
 સતીએ તે સમયે કરવા માંડ્યું રૂદન;
 ચમરાજ ક્યાં લઈ જાઓ ત્હારા નાથનેરે,

એવું કહીને ચમરાળને દીધો સાદ;
ચાલી ચમરાળની પાછળ પાછળ સુંદરીરે.

ચમરાળ—કહે છે ચમરાળ સાંભળ હે શાશ્વી સતીરે,
જા તું પાછી ત્હારા સ્વામીના શય પાસ;
તેમની અંતક્રીયા કર વિધીએ કરીરે.
જેથી માય તેમના જીવતણે ઉદ્ધાર;
સતી નાહક શ્રમ કરવાથી ફળ કશુંએ નથીરે.

સાવિત્રી—સાવિત્રી કહે છે ચમરાળ સુણો મારી વિનતીયે,
ત્હારા સ્વામી વિના પાછી નહિ ફરનાર;
જ્યાં લઈ જાશે ત્યાં આવું પણ સંગ તણું નહીરે,
સ્વામી વિના છે સુનો સગ સંસાર;
જાતાં એકલરી ઘેર જીભાથી મરવું બાધુરે.
ચમરાળ હું પુછું તેનો ઉત્તર આપજોરે,
જન્મમાં નરનારીનો સત્ય મંગલ મનાય;
તમે ખાંધીને લઈ જાશે મારા નાથનેરે,
ત્હારો પતિવ્રતાનો ધર્મ કેમ સમવાય;
તેનો ઉત્તર આપીને આમળ કમલું બરોરે.

ચમરાળ—દીકરી અમૃત સરખી વાણી ત્હારી સાંભળીરે,
મારા હૃદયમાંથી જીવજે છે અનુરાગ;
ત્હારી ધૃતિમાં આવે એવું એા સુંદરીરે,
ત્હારા પતિના જીવિત વિશુ બીજું આગ્ય;
ત્હારી ધૃતિ પુરણ કરવા હું જિનો અગ્રીરે.

સાવિત્રી—ત્હારાં સાથ સસરા ધરડાં આંખે આંધળીરે,
તેમની રત્ન જેવી આંખે સારી મન;

આવે તેજ સુરજના સરખું બન્નેની આંખ મારે
એવું બોલીને સાવિત્રી કરજોડી રહીરે;

યુગરાજ—ત્હારા સાંધુ સસરાની આંખો સારી થશેરે,
વધશે સુરજના સરખું આંખોનું તેજ;
તેમના વૃદ્ધપણની ખીમ સરખી વાંચશેરે,
માટે જ પાછી દીકરી આવી તું બહુ દુર;
જાણું આત્માથી ઓ શાણી શ્રમ તુજને થશેરે.

સાવિત્રી—બોલી સાવિત્રી કરજોડી યુગરાજ સાંભળોરે,
ઠ્ઠારે રહેવું જોઇએ સદાય સ્વામી સાથ;
મુજને શ્રમ નવ લાગે સ્વામી સંજે આવતાંરે,
પતિથી દુર વસતાં તનમાં પ્રગટે ત્રસઃ
જનમાં નાથ વિના નારીનું જીવું ધીક છેરે
તમ પુંઠે આવનાં શ્રદ્ધા મુજને થતીરે,
ઠ્ઠારા મનમાં ઈચ્છા પ્રભ ક્યાંના થાય;
સાણાએ કહે છે કરવી સર્જનની સંગતિરે,
તે તો પુર્વ જન્મના પુણ્યથી બધાય;
સર્જનની સંગતનું ફળ મીઠા બનતું નથીરે.

યુગરાજ—દીકરી વાણી ત્હારી અમૃત સરખી લાગતીરે,
ઠ્ઠારા હૃદયમાં ઉપગવે છે અનુરાગઃ—
ઠ્ઠારી પાસેથી મન મમનું પુત્રી ફરીરે,
ત્હારા સ્વામીના જીવિત વિષ્ણુ ખીળું માગ;
ત્હારી ઈચ્છા પુલ્કણ કરવા હું ઉભો બહીરે,

સાવિત્રી—મારા સસરાજનું રાજ્ય દબાવ્યું ભાઈએરે,
તેથી તપોવનમાં કાચમ કાપી વાસ;
તેમનું રાજ્ય ગયેલું સરવે પાછું સાંપડેરે,

નિત્યે ધર્મ રહે અંતરમાં પુરી થાય;
એવું બેઠીને સાવિત્રી કર જોડી રહીરે.

યમરાજ—દીકરી સસરા ત્હારા રાજ મોહું પામશેરે,
ભોગવશે જન મમતા વૈભવ નિત્ય,
તેમના ધર્મ વિશે દ્રઢ શ્રદ્ધાની જીદિ મશેરે,
પાછી વળ હવે પુત્રી નવ કરતી વાર;
ત્હારી દેહે દુઃખ મશે આ કુળવાંતી દીકરીરે.

સાવિત્રી—મારા દુઃખ વિશે બાકી શી યમરાજ કહોરે,
મારી નજરે બંધાયેલા દેખું સ્વામીનાથ;
મ્હારે શું સુખ ભોગવવા જાવું પાછું હવેરે,
સુખ દુઃખમાં રહેવું સ્વામીની સાથ;
મ્હારે સ્વર્ગતથા સુખ શું કરવાં સ્વામી વીનારે,
આખા જન્મતને રાખો છો નિત્ય નિયમ મ્હારે,
આપે છે કર્મ તથા ફળ સર્વેને તત્કાળ;
રાજ રાંઠ કત્રુને સરખા મલ્હારે.
તેથી નામ તમારું ધર્મરાય કહેવાય;
કરજો આવેલાનું રક્ષણ તમે કરતારે.

યમરાજ—દીકરી વચનો ત્હારાં અંતર મ્હારું ધરતારે,
બૂખ્યા જનને જાનથી તૃપ્તિ થાય;
દીકરી ના કરમાતી મ્હારી પાસે આજતારે,
ત્રીજું ત્હારા સ્વામીના શ્રવિત સિદ્ધાય;
ત્હારી ઈચ્છા પુરણ કરવા હું છોભો અંદારે.

સાવિત્રી—મ્હારા પિતા તણુ ધર પ્રથમ વિના સંતું દીસેરે,
તેમને આપે કષ્ટકીયલ ચો પુત્રો યમરાય;
તેમના વંશ તથા આ જન્મમાં કીર્તિ વધારે.

મહારા માત પિતાનાં સંકટ સરવે જ્વમઃ
એવું બોલીને સાવિત્રી કર્મોડી રહીરે.

યમરાજ—તારા પિતાના ધેર સદગ્રણી સો પુત્રો મરેરે,
વધશે ચારે દીશામાં વંશ તથો વિસ્તાર;
તારા માત પિતાનાં સંકટ સર્વ કળા જરેરે.
દીકરી આપું તારી ઇચ્છા અનુસાર;
આવી દુર થશે પુત્રી નાતું પાછી હવેરે.

સાવિત્રી—મહારા સ્વામી સંમે હું હું તો દુર નથીરે,
મારૂં મન તો દોડે છે એથી એ પશુ દુર;
પતિ સંમે રહેવું એ કુપશુ સતિઓ તણુંરે.
ત્યાગી કાયાને છાયા ક્યાં નાએ દુર;
સ્વામી વીના સતિઓનું જીવું દોહલુંરે.
ચાખે ભરેસો સંજનનો જનના જનોરે,
વિનતિ કરે છે સંજનનો રાખી વિશ્વાસઃ
શત્રુ મિત્ર સદા સરખા માને છે સંજનનોરે,
આવે નહિ મુરજમાં અંધારાનો ભાગ;
સંજનની સંજનતા કદીએ બદલાતી નથીરે.

યમરાજ—દીકરી વચનો તારાં અમૃતથી પશુ મીઠાંરે,
મુજને સાંજળતાં આવે છે ગ્રેસ અપાર;
મહારી પાસેથી વરદાનો તારા હીતનરે.
તારા રાગીના જીવિત વિષુ કીજુ માખ;
તારી ઇચ્છા પુરજુ કરવા હું ઉભો બહારે.

સાવિત્રી—યમરાજ તમે આપો તો માગું એટલુંરે,
મહારા પતિથી સો પુત્રો મુજને માખ,
મહારા કુળનું આ જન્મમાંથી માન વધેરે,

ઠ્ઠારે વડિલ જનોની સેવાની પ્રીતિ થાય;
એવું બોલીને સાવિત્રી કરભેડી રહીરે.

મમરાજા—દીકરી તેજસ્વી સો પુત્રો પુજને ઘરેરે,
ત્હારા કુળનું જગમાં વધશે ઝાંઝુ નામ;
ત્હારી વડિલ જનોની સેવામાં પ્રતિ જામશેરે,
જા પાછી તું નહીં તો અહમ હેરાન;
એવું બોલીને મમરાજા માગ્યા માલવારે.

સાવિત્રી—કહે છે પ્રજા સુષો વિનતીરે,
આપો જવાબ મારા પ્રશ્ન તણે આ વાર;
મોટા માણસનાં વચનો મિથ્યા થતાં નથીરે.
બોલ્યું અણુબોલ્યું મોટા જનનું તવ શાય;
પ્રાણુ જાણે વચન ઘડી ફરતા નથીરે.
સો પુત્રો થાવા વરદાન તમે આપ્યું મનેરે,
બોલો કેમ કરીને સત્ય થશે મહારાજા;
બાધી લે જાવા પારો છો ઠ્ઠારા નામનેરે.
પણશે કેમ કરીને વચન તમારું આજ;
એવું બોલીને સાવિત્રી કરભેડી રહીરે.

મમરાજા—દીકરી વન્ય તને સાચો છે નિમ્મ તાહરેરે,
તેં તો વચને બોલ્યો મુજને આવાર;
આજે દલતાના બળથી વશ વસ મુજને કરોરે.
લે આ છેડું છું દીકરી ત્હારો ભરથાર;
વસ ચારસોનું આમુખ પામ્યો ત્હારો પતિરે.
ઠ્ઠારા અપેક્ષા જરૂરે જુઓ હે સતીરે,
જગમાં ધર્મને મરનારી મુજ ત્હારા જાય;
સતી મુજ જગતમાં જતિ જાશે મુજતીરે.

એવું કહીને અંતર ખ્યાન મુખ મનરામ;
 ગાઝા દેવ દુર્ગની પ્રુષ્પ તથા શુભરે.
 સ્વામીની સંભાષે આમને જોડુ પહોંચીપુરે,
 સાવિત્રીના હૃદયમાં હર્ષ ઉભરાય;
 સાને વીતકની વાતો વીરતાની કહીરે
 પ્રેમે ભાગ્યાં બન્ને વડીલ જનોને પામ;
 આપે અંતરની આશીષો સૌ નરનારનેરે.
 રીઢી સીઢી હંપતી પામી પશુરે,
 સતી સાવિત્રીએ અમર કાધું નામ;
 તેનો અરબો જે કાષ્ઠ ગાય અને સાંબળેરે
 તેનો વૈકુઠમાં શાય રૂડો વાસ;
 માટે હળીમળીને અરબો ગાઓ સુંદરીરે.

ત્રીઓને સાચી શીખામણ.

૧. પતિવ્રતા ત્રીનો ધર્મ પશ્ચેજ કંઠજ અને વિકટ છે.
 કેમકે પતિ સ્વરૂપવાન હોય, કદરૂપો હોય, રંગ હોય, શીમંત હોય
 છતાં કુલીન ત્રીઓ પોતાના પતિનેજ પરમેશ્વર તુલ્ય માને છે.
 જેમ હંસ પક્ષિઓ માનસરોવરનીજ ઇચ્છા કરે છે, એર પ્રેમની.
 અર્જુનાનીજ ઇચ્છા કરે છે, તેમ એક પતિભક્ત પત્ની પોતાના
 ગ્રાહ્યનામની ઇચ્છા રાખી, પોતાના સ્વામીનામને સદા આધીન
 રહી અંતઃકરણથી સેવા બળવે છે. તેજ પતિવ્રતા.

૨. ત્રીઓ તીર્થ, ધન અને તપ વીઝેરે કરવાથી પવિત્ર
 થાય છે તેના કરતાં, પતિભક્તિથી વધારે પવિત્ર થાય છે.

૩. જે કોને મોક્ષ જન્મની ઇચ્છા હોય તેણે પોતાનો કાચ-
આલનાર સ્વામી નાખુશ થાય તેવું એક પશુ કાર્ય કરવું નહીં

૪. કોઈ કાચુસર તમારો પતિ તમારી ઉપર મુરસે થાય
તેજ વખતે તમારી જીભ કચુલ કરી દેવી, અને ફરીથી જીભ ન
થાય તેવી કાળજી રાખવી, એટલે કોઈ દીવસ તમારે ને તમારા
પતિને અણખનાવ થશે નહીં.

૫. કોઈ કાચુસર તમારો પતિ તમારી ઉપર બીજી સ્ત્રી
આવે તો તેને સગી બહેન કરતાં અધિક માન આપી સહવર્તનથી
વર્તીને, શોકમનાં હોકરાં કરીને તમારાં પોતાનાં બચ્ચાં જોડેલો
ખાર રાખશો તો તમારા બન્ને ઉપર તમારા પતિનો પ્રેમ વધતો
જાય ને આલોક અને પરલોકમાં સુખી થશો.

૬. તમારા પતિમાં કંઈ ખામી આવ્યે પડે તો તે શોધી
ઘડવામાં તમારી મોટાઈ સમજશો નહીં અને તમે તમારા પતિથી
વીદાન છો એવો ડાળ બતાવશો નહીં.

૭. તમારા ઘરની ચા કુટુંબની મુમ વાત કહી બહાર કરશો
નહીં; કાચુ ઘરની ફોજેલી બહાર જાય અને અધુરી હોય
તે પુરી થાય. માટે એવી કુટેવને દેહવશે બાપજો.

૮. મહાભો એ સ્ત્રીઓનું સરસ હાથિયાર છે, મીઠો સ્વ-
ચ્છાદ્ય સ્ત્રીઓનો શૃંગાર છે. માટે મોડું મોલવું, ઇન્દ્રીઓને કમજો
રાખી નીતિથી વર્તવું, મોલવામાં તોળાઈ, વાપરવી નહીં, માન-
સહિત મોલાવવું, પતિ પરદેહ હોય તો મારાં મારાં વચ્ચાલંકાર
સ્થાપ કરી સાદાઈ રાખવી.

(૫૪)

સિદ્ધરાજ અને જસમા ઓડણની ઝરબી.

માને પાટણપુરમાં ગરવી ગુર્જરનો ધણીરે,
સાચો સખળો પેલો સોલંકી સિદ્ધરાજ;
જેની કીર્તિ બાપી રહી આ જગમાં ધણીરે,
તેણે લોકો કાળે વાવ કુવા બંધાવીઆરે,
મોટા માનસરોવર દેવળ ધર્મ વિશાળ;
પોથી સર્વ પ્રળને શત્રુ સર્વે નમાવીઆરે.
તેણે પાટણ પાસે એક સરોવર આદ્યુરે,
ખોદે ખાડા ત્યાંતો માળવી ઓડણ અનેક;
નાંખે ઓડણો મટાડા માથે લઇ પળુરે.
પાળે વઢની ડાળે ખુસે બાળક પારણેરે,
માટી લેતાં જસમા ખુશાવે નીજ બાળ;
વળતાં મુખડું દેખી જામ કુંવરને વારણેરે.
સાહે વેષે ફરતાં રાજાએ દેખી પરીરે,
જાતે રૂપાળી રંગીલી પરમ ચતુર;

પાસે જઇને રાંજ કહે છે સુણું તું મુંદરીરે,
સિદ્ધરાજ—માટી સારવાને આ કોમળ કાયા કરી નથીરે,
પાળે બેસીને રીઝવ તું તારૂં બાળ;
બીજી ઓડણો છે કામ કરે તારી વતીરે.

જસમા—જસમા કહે છે રાજા કામ કરી ખાતું ગમેરે,
મુજને બેસી રહેતાં વાધે જાંઘમાં રોમ;
મારા નવરા હાલ બેઠે નવ નીઠે કદીરે.

સિદ્ધરાજ—જસમા જાંઘમાં વસવાને તું સરજી નથીરે,

- મારા નગર સજો તું આવીને જો તોઃ
 પાટણપુરની સોલા કું પુજને શું કહું કથીરે.
- જસમા—નગરે અંધારી શેરીને ઉઘી મેડીએરે,
 તેમાં માણસ આડે ચાલ્યાનો નહીં માગ;
 જાણે ઉનાળે ઉભરાલી દેખું ફીડીએરે.
- સિદ્ધરાજ—જસમા માણસ બહુ દેખીને શું થેલી બનેરે,
 તારા હલકા મનમાં ઉઠે હલકાં પાટ;
 ન કળે ખાખરની ખીચકાલી સાકર રગદનેરે.
- જસમા—રાજા મેલાં મન માણસનાં મેલાં સહેરનારે,
 મેલી મલીઓમા મારે છે દુર્ગંધ;
 મેલાં ઝેર તણાં જે જીવે તે જીવે ઝેરમારે.
- સિદ્ધરાજ—જસમા રાજના દરગાહે તેં દીકા નથીરે,
 તેમાં બાગ બગીચા ખીલે પુલ ઝુલાખ;
 મોટા હોજ પુવારા ઉડે આવે જોસથીરે.
- જસમા—રાજા જંગલ આગળ બાગ બગીચા પુળછેરે,
 જેવો સુરજ આગળ તારાનો ચળકાટ;
 મારા જંગલની મોજો તો મોજે મુલછેરે.
- સિદ્ધરાજ—જસમા જંગલની વાતો તું આજ વિસારજેરે,
 મીઠાં નરખાં ને સારંગી કેરા સુગ;
 મામન સુણવાને કાજે તું મહેલ પધારજેરે.
- જસમા—રાજા નવ રીઝું સારંગી કેરા સુરથીરે,
 મેના મોર બપેયા દેખ્યા છે મુજ મન;
 વાતો કાચકના ટીકાની તો કહેલી નથીરે.
- સિદ્ધરાજ—જોડણુ આવો તો ઊતાર મેડી માળીએરે,

રહેજો. જિવ સહોદર સર્વ સંબંધી સાથ;
તમને પ્રીતજનો માનીને નિઃશંકિત ખસાશું.

જસમા—મારે જોડણીને ઉતરવા જોઈએ હું પડીરે,
મેઢી માળે ચડતાં મુજને આવે ફેર;
પડતાં પત્ર બાંહેને કાળા થઈ જાય પુખડીરે.

સિદ્ધરાજ—જોડણી આવો તો પીરસાતું મેવા ચુરમારે,
જુલે હાથી ઘોડા મુજરે પતિને દરબાર;
તેને દેખીને દરબારો જોડણી બીરમારે.

જસમા—મારે જોડણીને તો વાણી જોઈએ ઘેંસનારે,
રાજ શું છે મારે હવે હાથોનું કામ;
હઠીને દુધ મળેનાં બારે જુરી ભેંસનારે.

સિદ્ધરાજ—જોડણી માગી લ્યોને આજ સાણી જોડણીરે,
હીરા માણેક મોતી સોનાના બંડાર;
આવી કંચનવરણી કાળા પર શોભે ધણીરે.

જસમા—જામલ ટકરો આજ સાણી તો ફાટી જશેરે,
નાખું ધાસ ચણાડી મંઠી કંઠે હાર;
પહેરું પુલ તણી માળા તો પરણે રીઝશેરે.

સિદ્ધરાજ—જસમા કહે તું મુજને કેવો છે તારો પતિરે,
તારા જેવી સમજી નારી જોને ઘેર;
એના જેવો મુખીજો આ જગમાં જીજે નથીરે.

જસમા—વેસો કેડ કરીને કામ કરે મારો પતિરે,
જેના ચોળીઆમાં મહેક છે બહુ પુલ;
જેના કોઠાળીના બાથી ધરતી મુજલીરે.

સિદ્ધરાજ—જોને કામ કરતાં એ આવે તારા બણીરે,

એના મનમાં તારો પુરો નથી વિશ્વાસ;
તારી છુટ ન જાણે જસમા એ તારો ધણીરે.

જસમા—રાજ સાચાને ભય લેશ નથી સંસારમાં,
મારા પતિને મારો અંપુરણ વિશ્વાસ;
હુંતો અન્ય જનોને ભાષ જણી રહું ભારમાં.

સિદ્ધરાજ—જસમા રાણાને રાજને હું તાણે કરું,
મોટા મહારથી પણ ન આપે સામે ભોલ:
તારા આગળ હું નવ અમલ ચલાવા આદરે.

જસમા—રાજ કાયાને માયાપર જળ વૃષ્ટનું વસ્તુરે,
પ્રભુએ શ્રવ ધર્યો છે જુદો કાયા માંય;
ભારે છુપતાણું પણ તે પર ન ચાલે કશુંરે.

સિદ્ધરાજ—જસમા દ્રવતા તારી દેખી વિસ્મય મામ છેરે,
આવા દંપતીને પણ આખર હોય વિશેષ;
મિથ્યા આ જમના મુખ માટે મન મુંઝાયછેરે.

જસમા—રાજ કોઈ ન જાણે કાલે માઈ શું થશેરે,
એવી અદ્ય જાંઘી માણે આ સો લોક;
ફરી રહેણી મુખ પરલોકે પુરણ આપમેરે.
એવું કહીને જસમા યોગથી બધ પાછી ફરીરે,
રાત્રે લીધો વળતી પાટણુ ફેરો પંથ;
મધ છે જસમાના પતિવ્રતની જેને ખાતરીરે.

પતિવ્રતા સીનું શું જાય.

ખડખડ હસીએ તો આગર જાય, ધણુ લોકો પરનું પણુ

જનમ, એકલા ફરીએ તો શિવજી જાય, આર્ષા વસે ધરની મોટા
જનમ, છુંડી સોળતે મોભો જનમ, અનાચારથી નકે જનમ, કપટથી
કુળનું મુળ જનમ, બ્યભિચારથી કાન્તી જનમ, રસ્તે વાત કરે તો
આખર જનમ, રસ્તે ચાલતી ખાય તો આખર જનમ, પરપુરૂષ સાથે
એકલી એસે તો આખર જનમ, લોભે સધળાં લક્ષણ જનમ, આળસ
સીની અકલ જનમ.

— ❀ —

પતિવ્રતા સીનું જમણુ.

રસોઇ હાથે કરે, પાણી ગળે, આરોગ્યતાના નિયમ માફ લાવે,
રૂઠ પ્રમાણે રસોઇમાં ફેરફાર કરે, પતિને જાતે જમાડે, સરવેને
સરખી રીતે પીરસે, કોઇનું બાણું ટાળે નહીં, પહેલાં શાક પીરસે,
હાળની વાટકી જમણાં હાથ તરફ ઝુકે, પાણીનો લોટો ડામા હાથ
તરફ ઝુકે, પીરસવામાં કંઈ વીસારે નહીં, જમનારના બાણા તરફ
નબર રાખે, માગતાં પહેલાં પીરસે, રસોઇ બનાવવાનું બીજને
સોંપે નહીં, નાનાં બચ્ચાંને પાસે બેસી જમાડે, સૌથી છેલ્લી પોતે
જમે, નોકર અને ઘેર વીઝેરની ખબર રાખે, વધેલું અનાજ ગરીબ
ગરબાંને આપવા ઝુકે નહીં.

— ❀ —

પતિવ્રતા સી શું સહન કરે.

પતિએ કરેલું અપમાન સહન કરે, ધરકાચમાં પડતી મહેનત
સહન કરે, સાસરીયાનો કપકો સહન કરે, ગરીબાઇને સહન કરે,
કોઈ કુટુંબીનો ક્રોધ સહન કરે. મુખ ઓઝોની શુભ સહન કરે,
પારકા ગુણેને સહન કરે, પારકા દુર્ગુણ સહન કરે, વાતોડી સીનો

(૫૯)

વિરહ સહન કરે, સાંકડા મંગેગો સહન કરે, દુસ્મનની આગે સહન કરે, છોકરાંની બુલો સહન કરે, સાસુનો ઠપકો સહન કરે, પોતાની નિંદા સહન કરે, છોકરાં સુધારવા સધળાં દુઃખો સહન કરે, કોઈ ખોટી રીતે આળ ચલાવે તો તે સહન કરે.

— ❀ ❀ ❀ —

પતિવૃતા સ્ત્રી એકલી રહે તો શું થાય.

સ્ત્રી એકલી જુદી રહે તો સ્વસુર કુટુંબને એળ લાગે, નિંદા થાય, પોતાના પીયરને એળ લાગે, હુઆ માણસોનો દાવ દાવે, આખરે ભય, ક્ષિયણ ગુમાવે, જીવનું વખતે બેખમ થાય, નવરી સ્ત્રીઓ ભગાય, ધરમાં એકલી રહે તો પશુ ભય, એકલી પહારે ભય તો પશુ ભય, હુઆ માણસો રસ્તામાં સતાવે, કાંકરા માટે બાળકોનું બાપે રક્ષણ કરવું, સધવાનું પતિએ રક્ષણ કરવું, વિધવાનું બાપે અને સાસરીનાએ રક્ષણ કરવું. જલ્દનું પુત્રોએ રક્ષણ કરવું.

— ❀ ❀ ❀ —

પતિવૃતા સ્ત્રી શામાટે જીવે.

પિયરને અજવાળવા માટે જીવે, પતિની સેવા માટે જીવે, છોકરાને કેળવવા માટે જીવે, કુલ્ય સંપાદન કરવા જીવે, સિધ્ધિ પાળવા જીવે, નિતીનો માર્ગ બીજી સ્ત્રીઓને બતાવવા જીવે, મુર્ખ સ્ત્રીઓને સુધારવા જીવે, મુલુવાન પુત્રોને જન્મ આપવા જીવે, મરીઓ અંગિણે આવે તેને આક્રમ આપવા જીવે, સાદાર્થ શીખવવા જીવે, પતિનું કુળ દીપાવવા જીવે, ધર્મ પાળવા જીવે, બીજી સ્ત્રીઓને પતિમતા ધર્મ શીખવવા જીવે, જગતની ઉન્નતિ માટે જીવે.

પતિવ્રતા સો શું ત્યાગ કરે.

પ્રમાદનો ત્યાગ કરવો, ઉન્મત્તપણાનો ત્યાગ કરવો, ક્રોધનો ત્યાગ કરવો, ધર્ષાનો ત્યાગ કરવો, કમ્પાદનો ત્યાગ કરવો, ભુકંદનો ત્યાગ કરવો, અભીમાનનો ત્યાગ કરવો, હિંસાનો ત્યાગ કરવો, દ્વેષનો ત્યાગ કરવો, મોહનો ત્યાગ કરવો, અહંકારનો ત્યાગ કરવો, કૃતાશયપણાનો ત્યાગ કરવો, નારિતકપણાનો ત્યાગ કરવો, બાળપણે પિતાને તાબે રહેવું, માવનમાં પતિના તાબે રહેવું, વૃદ્ધાવસ્થામાં સાસરીમાં અમર પુત્રના તાબે રહેવું, બાપથી ભુદા રહેવા ઇચ્છવું નહીં, પતિથી ભુદા રહેવા ઇચ્છવું નહીં, પુત્રથી ભુદા રહેવા ઇચ્છવું તહીં.

કુભારબ્યા કોને કહેવી.

પતિને સંતાપે તે કુભારબ્યા, છોકરને ભણાવે નહીં તે કુભારબ્યા, મથૂરી જીધે તે કુભારબ્યા, કંઠાસ કરે તે કુભારબ્યા, કુટુંબ ઉપર દ્વેષ રાખે તે કુભારબ્યા, પાડોશીથી નિત્ય વઢે તે કુભારબ્યા, કંઠ કરે તે કુભારબ્યા, પહેરવા ઝાઢવાનો જોને શોખ હોય તે કુભારબ્યા, લવના કારણે દ્વેષ કરે તે કુભારબ્યા, લવરી કરે તે કુભારબ્યા, મોહો મચકાડે તે કુભારબ્યા, જીવમાંથી મોડી છોટે તે કુભારબ્યા, જોતે પૈસે દાન ન કરે તે કુભારબ્યા, મંદી રહે તે કુભારબ્યા, પોતાનાં છોકરને મેલાં રાખે તે કુભારબ્યા, અમરજી સ્વચ્છ ન રાખે તે કુભારબ્યા, વા સજ્જ માંજી સાફ ન રાખે તે કુભારબ્યા, ઘરમાં બર્ગા બાઝવા દે તે કુભારબ્યા, ધરમાં સાફ વાસીકું ન વાળે તે કુભારબ્યા, પગ ઉપર પગ ચઢાવીને બેસી રહે તે કુભારબ્યા, મોલે બધે નહીં તે કુભારબ્યા.

ધર્મ પાળે નહીં તે કુભારબા, મહેમાન પરોણાથી કંટાળે તે કુભારબા, સાસુથી લડે તે કુભારબા, નણંદથી લડે તે કુભારબા, બીજાનું સારૂ જોઈ મનમાં બળે તે કુભારબા, પતિની આજ્ઞા ન પાળે તે કુભારબા.

પતિવ્રતા સ્ત્રીની શક્તિ.

પતિવ્રતા સ્ત્રી શરૂ કરતાં સારો ભોધ આપી શકે છે. પતિવ્રતા સ્ત્રી પતિને બાલિયાર હોય છે, બસનીનું બસન હોય છે, જુગાર ખેલે સદાશી હોય છે, ચીડીઆ પતિની ચીડ હોય છે, કોઈ પતિનો ક્રોધ હોય છે, પતિવ્રતા સ્ત્રી આખા જાતનો ઉદ્ધાર કરે છે, જેના ઘરમાં પતિવ્રતા સ્ત્રી છે તે સ્વર્ગનું સુખ ભોગવે છે, પતિવ્રતા સ્ત્રીને શરૂ પછુ નમસ્કાર કરે છે.

વીધવા સ્ત્રીનાં લક્ષણ.

ભોષ પથારીએ સૂવું, ઝોકવાર જીમવું, મનોવીકાર ઉત્પન્ન થાય તેવા ખોરાકનો ત્યાગ કરવો, સારો પોષાક પહેરવો, રસ્તે અલસતાં પુરૂષનો સ્પર્શ થાય તેા અપવાસ કરવો, લગ્નના ચીત્ત થાવું નહીં રાત દીવસ પોતાના ઇસ્ટેલેવું સ્મરણ કરવું, સતે ક્રયા કીર્તનમાં જવું નહીં, વેષ રાખવો નહીં, માતા પિતા, સ્વસુર જગર પુત્રના તાળે રહેવું તેમાં કોઈ ના હોય તેા દુઃખ સ્વીકારી પાસે રહેવું.

(૬૨)

છેવટની શીખામણ.

ભારતની સૌજો દેવીઓ છે, ધર્મવીર, દાનવીર, અને મુદ-
વીર પુરૂષ રત્નોને ઉત્પન્ન કરનારી આણે છે. જેમ કાલવમાંથી
કમળ અને માટીમાંથી રત્નો નીકળે છે. માટે તમારા ઉદરમાંથી
પ્રગટ થતા મણીઓને અમુલ્ય બનાવજો, નિર્બળ, પરામયી, કોપી,
હીલા, અત્યાચારી, નીચરૂંતવાળા, કપણતા અને દુર્યોધુ તમારા
પ્રાણિકામાં પ્રવેશ ન કરે તેનું આન રાખજો, ધર્મીયતા અને કુળા-
લક્ષ્મીમાંથી દુર રહેજો. એજ શાન્તિ.

—→*←—

દાનેધરી કરજુરાયની કણ્ડપુરી.

—❦—

દશી ચાલ.

સરસ્વતી સ્વામીને વિનવું, અણપત લાગુ પાવજી;
દ્વાર જોડીને વરણવું, હું તો માથું અવિચળ વાણજી.
રવી ઉમમતાં દિનકર ચઢતાં, કરજુ રાજા આપે દાનજી;
સત્તાભારસોજી એરે આપે, કાંઈ આપે અવિચળ દાનજી.
દુર્યોધને પડે વચડાઓ, રાવે વરતાવી છે આણજી;
અઠી ભાર સોજી દુરે આપુ, કાંઈ કરજુના દાર ન જાણજી.
આટ બાહ્યજી હોય લોહિયા, અઠકુ આપે ત્યાં જાયજી;
તજી દિવસ એમ વહી ગયા, નર નારીને તજી અપવાસજી.
અંતરીક્ષથી નારજી પધાર્યાં, અબ્યા તે કરજુને દારજી;
જળ લોટા લઈ મણી જખાળા, ને આપ્યાં તે આસનજી.

દુર્યોધને પડે વગડાવ્યો, એણે વરતાવી છે આણુજ;
 ત્રણ દિવસ એમ વહી ગયા, અમ નારીને ત્રણ અપવાસજ.
 ત્યાંથી નારજી પધારીયા, આવ્યા દારીકાં મોઝારજ;
 શીકણુ પોઢ્યા સિદાસને, લક્ષ્મીજ ચાંપે પામજ.
 વેગળથી નારજને દેખી, લક્ષ્મીજ કરે અણુસારજ;
 એ પેલો નારજ આવે છે, વઢવાડ ધસાવાને આંધજ.
 જળ લોટા લપ ચર્ણુ પખાળા, ને આપ્યાં આસનને માનજ;
 આંધરે નારજજ બસેરે પધાર્યા, અમપ્રરીખું કાંઈ કામજ.
 વડેરે સેવક કરજી રાજ તમારોને, તે પામે ધર્ણુ દુઃખજ;
 એક મહુરતમાં ગરૂ મગાવ્યો, શીકણુ થયા અરવારજ.
 ત્યાંથી પ્રજીજ પધારીયા, આવ્યા હસ્તીનાપુર માંધજ;
 હસ્તીનાપુર શું આવીને, કાંઈ ધર્ણુ વઢ સ્વપજ.
 ચરણે તો ચલાય નહીં તેથી હાથમાં જેટીકા ઝલીજ;
 નયણે તો અણુ ધારા વરસે, તથા ન સુએ ત્યાંધજ.
 ત્યાંથી પ્રજીજ પધારીયા, સામા મળ્યા આઠાણુ બાટજ;
 આઠાણુ બાટ તમે ઉભા રહો, મને કહે નગરની વાતજ.
 આરે નગરમાં કોણુ રાજ, કોણુ દાનેયરી કહે વામજ;
 આરે નગરમાં દુર્યોધન રાજ, તે દાનેયરી કહે વામજ.
 બાટ આઠાણુ હોય લોભિયા, અદકુ આપે ત્યાં જમજ;
 ત્યાંથી પ્રજીજ પધારીયા, સાંચી મળી છે પાણીવારીજ.
 બાંધરે પાણીવારી તું ઉભી રહેને, મને કહે નગરની વાતજ;
 આરે નગરમાં કોણુ રાજ, કોણુ દાનેયરી કહેવામજ;
 આરે નગરમાં કરજી રાજ, બલો દાનેયરી કહેવામજ;

બાહરે પાણીયારી તું પાહુ બોલ, હું સાંભળતો નથી કાંતેજ.
કેમ ન સાંભલો મારા પ્રભુજી, તમે શી ભગવાનજી;
બાહે પાણીયારી તેં કેમજી ઝાળખ્યો, કીયા જન્મની પ્રીતજી.

પુર્વ જન્મની હોમરે પ્રીત, તે માટે ઝાળખ્યા જીમદીક;
જીમનાની તીરે તપજી કર્યા, ઉત્તમ કુળમાં અવતર્યા.

અંતરીક્ષથી વિમાન મંગાવ્યું, નારી પોત્તાડી ત્યાંજી;
નારી ભમ બ્યારે નગરમાં, ત્યારે સર્વેને થાયે ભલુજી.
ત્યાંથી પ્રભુજી પધારીયા, આબ્યા દુર્યોધનને દારજી;
બળ લોટા લપ ચર્ણુ પખાળા, આપ્યા તે અસન માંજી.
આવોરે વિપ્રજી ભલેરે પધાર્યા, અમસરીયું કાંઈ કામજી;
અમ ને જગ નહીં લેવું રાગ, નહીં લેવું સુવર્ણનું દાનજી.
જસ અમારી લઇને રાગ, જોખન અમને આપજી;
મામ બાપનું કરજ કરવા, મારે જીવું દારીકાં માંજી.
દારકાં જઈ આવીને, તાર્કે પાહું આપીશું જોખનજી;
માગે વિપ્રજી ધોડા ભ્યો, તમે કરોને વાહનજી.
ધોડે ખેડો હુંતો ફેડો ન દીધ, એક રાવો બીજો વરજી;
માગે વિપ્રજી હસ્તી લો, તમે કરોને વાહનજી.
હસ્તી એડો હુંતો ટગ્ગ પકું, મારા ભાગે હમચી હોડજી;
માગે વિપ્રજી મુખપાલ ભ્યો, તમે કરોને વાહનજી.
મુખપાલ તો રાગ નખેદ હોખને, એ શું બોલ્યો રાગનજી;
માગે વિપ્રજી રથ ભ્યો, તમે કરોને વાહનજી.

રથ જેથી રાગ જાત્રા ન જાય, પુનઃથી જા ફરું પાપજી;
જરા અમારી લેઈને રાગ, જોગન અમને આપજી.
જોગન તો મારે હાથ નથી, પુછી આવું ધરની નારજી
ત્યાંથી રાગજી પધારીમા, આવ્યા જોની વળી પાસજી.

આસ ફેર.

એક જળ લોટા લઈ સામાં આવ્યાં સુણો રાગજી;
તમે કેમ પધાર્યાં નાથ વાત વિચાર કરી.
એક રૂઢ વિમ્બેર આવીઆરે, સુણું સુંદરી;
તે તો માલે છે મુજ પાસ, વાત વિચાર કરી.
એક જરા અમારી લેઈને, સુણું સુંદરી;
કે'છે જોગન અમને આપ, વાત વિચાર કરી.
મે' તો હસતીને મોઝા એકડવા, સુણું સુંદરી;
કે'છે નહીં કરું વાહન, વાત વિચાર કરી.
મે' તો આ પાલખીએ એકડી, સુણું સુંદરી;
કે'છે નહીં કરું વાહન, વાત વિચાર કરી.
સ્વામી માયે આરવાને તમને જોઈથીયું, સુણો રાગજી;
તમને હાથીયું માનના જોવાળ, વાત વિચાર કરી.
સ્વામી આપણે માયે દુસ્મન પાણી, સુણો રાગજી;
તમને હસતો આવજીન, જીમ, વાત વિચાર કરી.
સ્વામી આપણાં ધરડિયે શાં શાં પુન્ય કર્યાં, સુણો રાગજી.

(૧૧)

આપણે નામાં તે પ્રુન્ય, વાત વિચાર કરી.
સ્વામી મદ્દ થઈ તમે પોલીસ, મુલ્કે રાવણ;
હું તો સેવા નહીં કરે સમાર, વાત વિચાર કરી.

— ❧ —

પ્રથમની ચાલ.

— ❧ —

ત્યાંથી રાગણ પધારીયા, આબા વિગ્રની વળી પાસણ;
જોળનની મને નારે કહી, પુછી આબો ધરની નારણ.
દટ લુંડા દટ પાપીયા, મને ખોટી ક્યો વડી વારણ;
ત્યાંથી પ્રમુણ પધારીયા, આબા કહ્યું રાગને દારણ.
જળ લોટા લઈ મહુ પમાળા, આખાં તે આસન માનણ;
આબો પ્રમુણ બહેરે પધાર્યા, જમસરીયું કાંઈ માનણ.
જરા અમારી લખને રાગ, જોળન જમને આપણ;
માથે આપનું કારજ કરવા, મારે જલું છે દારકાં ત્રાંપણ.
દારકાં જઈ આવીને, તારે પાહું આપીશ જોળનણ;
આ દેહ તે કષ્ટાર્પણ કરવી, ધન્ય ધન્ય આ અવતારણ.
એમ જોળન નહીં લેવું રાગ, પુછી આબો ધરની નારણ;
એક સેવકને મેર મયો, તેની નારે ક્યો નારણ.
તાંથી રાગણ પધારીયા, આબા જોની વળી પાસણ.

— ❧ —

ચાલ ફેર

— ❧ —

એક જળ લોટા લઈ સામાં આબા, મુલ્કે રાવણ;
તમે બહે પમાળા મારા નામ, લાડું પાવણ.

એક મદક વિમ્બ ધીર આવીયા, મુલ્ય સુંદરી:
 તેણે માથે છે મુજ પાસ, વાત વિચાર કરો.
 એક જરા અમારી લેઈને, મુલ્ય સુંદરી:
 કે, છે ભેળન અમને આપ, વાત વિચાર કરો.
 સ્વામી તમારૂં ભેળન તમારી પાસે, રહુ, મુલ્યો રામજી;
 અમને પુછ્યાનું શું કમ, લાગું પામજી.
 સ્વામી અમને માથે તો આપજો, મુલ્યો રામજી;
 તમે પરજુલો બીજી વાર, વાત વિચાર કરો.
 સ્વામી મદક ચર્ધ તમે પોદજો, મુલ્યો રામજી;
 હું તો સેવા કરીશ અપાર, લાગું પામજી.

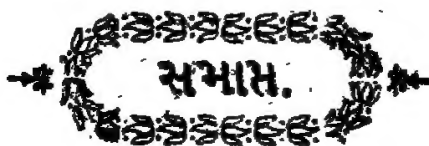

પ્રથમની ચાલ.

ત્યાંથી રામજી પધારીયા, આબ્યા પ્રજાની વળી પાસજી;
 ભેળનની મને હારે કહી, પૂછી આબ્યાં ધરની નારજી.
 ભેળનતો શ્રોકજી લીધુને, જરા કરજુને આપીજી;
 ત્યાંથી પ્રજાજી પધારીયા, આબ્યા દારકાં મોઝારજી.
 લક્ષ્મીજી લાગ્યાં પુછવા, તમે આ ભેળન રોનું લાબ્યાજી;
 વડોરે સેવક કરજુસગ્ગ અમારો, તેનું ભેળન અમે લાબ્યાજી.
 તેનું ભેળન તમે પાછુ આપો, તેની નાર પામે ઘણું દુઃખજી;
 ત્યાંથી પ્રજાજી પધારીયા, આબ્યા હસ્તીનાપુર મોઝારજી.
 હસ્તીનાપુર શું થેરથેર, કરજુપુરી વચાવજી;
 ત્યાંથી પ્રજાજી પધારીયાને, આબ્યા દુરભેળનને દવારજી.
 નારે જતીમી રસેલો કરીને, જતીમે પામ્યાનજી;

હોદાં રાજાશુ નાવજી કરે, તમે કરોને જોજનશુ.
 હમણાં જોજન હતો નહીં કરે, મને કહેને નરરની વાતશુ;
 એક હમારો આવ્યોતો, તેનો પુતવા મુજ પાસશુ.
 તેરે પુતારે કરજીને પુતવા, તે મદ્દ થાકને પોત્યોશુ;
 ચાલો દુરજોધન આપજી જઈએ, કરજીરાજને જોવાશુ.
 શ્રીકૃષ્ણ દુરોધન જેલડીએ વળગ્યા, આઘ્યા કરજીને દારશુ;
 વેમજેથી શ્રીકૃષ્ણને દેખીને, કરજી કર્યા પ્રણામશુ.
 ખાંચ આશીને જોઈ કર્યા, કાંઈ ધરીયુ નવ જોમનશુ;
 નીચુ ધાલી દુરજોધન સાળ્યો, ને આઘ્યો પોતાને ધેરશુ.
 ફટ જુડી ફટ પ્રાપણી, મને તેરે કર્યો નહારશુ;
 આપજી ધેર શ્રીકૃષ્ણ પધાર્યા, જોળખ્યા નહીં સગારશુ.
 ચાલો કરજીરાજ આપજી જઈએ, દુરજોધનને દારશુ;
 શ્રીકૃષ્ણ કર્યું જેલડીએ વળગ્યા, આઘ્યા દુરજોધનને દારશુ.
 જામ જામ દુરજોધન રાજ, અંધ તણા કુંવરશુ;
 હાન કર્યા દોય તેજી થાય, ન કર્યા દોય તેજી ન થાયશુ.
 મામ મામ તું કરજીરાજને, હું આપવા સમરથશુ;
 માતાને હાથે જોજન મામને, સીને જોળે જાળશુ.
 કુંવારી ધરનીમાં દાધ દેવાળે, પુત્રને હાથે પંડશુ;
 જાનસમે આંત્રી પાસે રહેજો, માયુ એટલું વરસનશુ.
 કરજીપુરી માય સાંભળે, તેનો વૈઠક થાયે વાસશુ;
 સાજ સવારે પાઠે જે કરશે તેને ધેર મંજળ વરલાયશુ.

(૩)

શેની શરમ બે બાંખોની. રૂપીઆ પાંચ ઈનામ.

હુનિયાં કહે છે કે આંખ બે છંદગીનું કાર્થિક છે ?

તા ધ્યાન કઇ પુરેપુરું વાંચો.

કહેતા સો સંસાર, જીભાથી જોયું બહુ;

જોયો વ્યર્થ અવતાર, જીભા પણ જોયું નહિ.

રાતના અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થિઓ, નામું લખનાર વેપારીઓ
કારકુનો, માસ્તરો તથા નક્સી કામ કરનાર કારીગરો, ભરત અને
રીવજીનું કામ કરનાર કોઓ, ઇજનેરો, વીવીંગ માસ્તરો, શેઠ
ચાકુકારો અને રાજ દરબારમાં વાપરવાલાવક અને લહેજત આપનાર.

છુપો રહે નહોં આબમાં, જીઓ દિનકર જેમ;

સુરમે ઉત્તમ દેખતાં, છુપો રહે નહિ તેમ.

પારાથી મર્દન થયેલો, જીમસેની ખાસથી ધુંટાએલો, મુશા-
બજળના પટે ચઢેલો, સીંગાથી શોધાયેલો, જસતના ખાપરીઆથી
લેજવાયેલો, સાચા મેતીની છુટાથી લસોટાયેલો, આંખના દરેક
દરદોને મટાડનાર.

સાચા મેતીનો સુરમે નથી તેથી ખાતરી કરી આપનારને
રૂપીઆ પાંચ ઈનામ આપવામાં આવે છે. આ સુરમે સવાર સાંજ
આંખમાં આંજવાથી પાણીનું ઝરવું, ઠાંખ, છાયા, આંખ ત્રીણી
પડવાથી કમનજર થઈ લેવા વળે છે. કામરથી આંખમાં આવતી
મેળ, વેગ, બળતરા, કળતર, ચતો મેતીઓ, પાંપણોનું ખરવું,
પીઆ વળવા વગેરે દરદોને અટકાવી આરામ કરે છે. લણકાક મૂકરથી
કહે છે કે સારી આંખ હોય ને સા મારે સુરમે આંજવો જોઇએ ?
તો જેમ નહાવાથી મેલ નીકળી શરીર સ્વચ્છ થાય છે તેમ ત્રીજે

દિવસે સવાર અમર સાંજે પુરનો આજનાથી ગરમી કાપી આજના
ભરાયેલા મેઘ નીકળીને અપને ચોખ્ખી રાખે છે.

કીમત તોલા એકના રૂ. ૧-૦-૦ વી. ખર્ચ ભુજ

રોમનું મુળ ખાંસી.

સાત દિવસ જો જો કરતા હો, નિદ્રા ન આવતી હોય, કા
ચયો હોય કે ચાની ખાસ્તી હોય, ગળામાં ફુખારો હોય, કે
ખેસી અથો હોય તોજ વાપરો ગોળી ૫૦ ના રૂ. ૧-૦-૦.

ખાલતીરસ—જુનામાં જુનો પ્રમેહ કંઠો મા ગરમ, ખાત પાતળ
પડા હોય, ફુલ ફાટે છે તેવી રીતે ફાટી ગઈ હોય, શકિતહીણ થય
રોગેજ વાપરો સાત દિવસમાં ફાયદો બતાવે છે.

કીમત તોલા એકના રૂ. ૧૦-૦-૦.

હોય—વરંદીય ૧ રમેમાં શીથોલતા આતા હોય તોજ વાપરો
જુનાનીનો ત.કત આપે છે. કીમત તોલા એકના રૂ. ૧-૦-૦-૦.

રસરાજ—ગોમા ચાંદીઓ પડી હોય, જલ આવી હોય,
બીલકુલ ચાવીને ખવાતું ન હોયતો એકજ પડીકીમાં ફાયદો બતાવે
છે. કીમત તોલા એકનો રૂ. ૧-૦-૦.

સંમ્રહણી પીદસ—મા ગોળી સંમ્રહણીના દરકરાગા
જ સાની અમર કરે છે. સાત દિવસમાં ગમે તેટલા
હોય તોજ મુળ નિયમ ઉપર લાવે છે. જુખ લગાડે છે,
આપે છે. ગોળી ૧૦૦ ના રૂ. ૩-૦-૦

આ સિંચાય પ્રદર, સવારોગ, તાવ, શ્વ, ફુગતા
ફુગતા મસા. વાગેરે રોગોની દવા મળે છે.

માણેકઓકમાં સવારના ૮ થી ૧૦. બપોરના ૩ થી
પત્ર વહેવાર અને ધરનો દાષમ બપોરના ૧૧ થી ૨

વેદ સોમચંદ જેઠાલાલ

૧. ઢાળની પેટમાં ખારાકવાની પોળમાં.—અમદાવાદ.

